Vanjska i sigurnosna politika Europske unije

Šaško, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:151751

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

University North Digital Repository

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 112/PE/2016

VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Ana Šaško

Varaždin, prosinac 2016.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

Poslovna ekonomija

DIPLOMSKI RAD br. 112/PE/2016

VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Studentica:
Ana Šaško, 0032/336D

Mentor:
doc. dr. sc. Petar Kurečić

Varaždin, prosinac 2016.

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Varaždin
104. brigade 3, HR-42000 Varaždin

UNIVERSITY NORTH

Prijava diplomskog rada

studenata IV. semestra diplomskog studija
Poslovna ekonomija

IME I PREZIME STUDENTA	Ana Šaško	MATIČNI BROJ	0032/336D
NASLOV RADA	Vanjska i sigurnosna politika Europske unije		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Foreign and Security Policy of the European Union		
KOLEGIJ	Ekonomika i politika međunarodne razmjene		
MENTOR	doc.dr.sc. Petar Kurečić		
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Goran Kozina		
	2 izv. prof. dr. sc. Anica Hunjet		
	3. doc.dr.sc. Petar Kurečić		

VZKC

MMI

Zadatak diplomskog rada

BROJ 112/PE/2016

OPIS

Definirati uloge i značajke zajedničke vanjske i sigurnosne politike te pojašnjenje njenih osnovnih ciljeva i zadataka.
Opisati potvrđivanje sigurnosne i obrambene politike kao sastavnog dijela zajedničke vanjske i sigurnosne politike prema kojoj EU tj. države članice na osnovu klauzule solidarnosti mogu zajednički djelovati u slučajevima kada je neka od država članica meta terorističkog napada.
Ocijeniti uspješnost ove politike te svi njeni problemi i uspjesi kao i razlozi zbog kojih se ona nije razvila u onom obujmu u kojem je to slučaj sa drugim zajedničkim politikama.
Istražiti u okviru Case study-a mjere koje je Unija u okviru ove politike poduzimala sa ciljem prevencije eventualnih terorističkih napada.
Prikazati sve odluke i mjere antiterorističke politike EU.
Zaključiti pregled nastanka i razvitka zajedničke i sigurnosne politike, ugovora na kojima se ona zasniva te institucija zaduženih za njeno utvrđivanje i ostvarivanje.

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE SJEVER

U VARAŽDINU, DANA	29.11.2016.	POTPIS MENTORA	P. Kurečić

DIR 01 PE

Sažetak

Završetkom hladnog rata i padom Berlinskog zida članice tadašnje Ekonomske zajednice shvatile su da isključivo oslanjanje na suradnju s NATO-om nije najbolje moguće rješenje, te da je neophodno, pored ekonomske, stvoriti i jednu jaču i utjecajniju političku zajednicu koja će ostvarivati puno više od pukih gospodarskih ciljeva. Vremenom europske države počele su se povezivati i zajedno nastupati u različitim područjima, uspostavljajući zajedničke politike koje su se bavile najraznovrsnijim pitanjima. Od svih zajedničkih politika najveći problemi nastajali su u uspostavi i razvitku zajedničke vanjske i sigurnosne politike, području u kojoj su države članice najmanje bile spremne odricati se vlastite suverenosti i isključive nadležnosti. Ipak, iako sporo i sa puno problema, ova politika se vremenom značajno razvila uspostavljanjem raznovrsnih institucija i instrumenata vanjske politike, te uspostavom zajedničke sigurnosno obrambene politike.

Popis korištenih kratica

CESDP *engl. Common European Security and Defence Policy*; zajednička sigurnosna i obrambena politika

COSI *engl. Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security*; Stalni odbor za operativnu suradnju

ECAP *engl. European Capability Action Plan;*Plan aktivnosti europskih kapaciteta

EEZ Europska ekonomska zajednica

EPU *engl***.** *European Parliamentary Union;*Europska parlamentarna unija

ETU Naoružana baskijska paravojna organizacija

EU Europska unija

EUNAVFOR *engl. European Naval Force*; Europska pomorska sila

EUMC *engl. European Union Military Committee*; Vojni odbor EU

EUMS *engl.Military Staff of the European Union*; Vojni štab EU

EU NAVFOR*engl .European Union Naval Force ATALANTA;*

EUPM *engl. European Union Police Mission*; Policijska misija Europske unije

Euratom Europska zajednica za atomsku energiju

NATO engl. *North Atlantic Treaty Organisation;* Sjevernoatlantski savez

OESS Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

SAD Sjedinjene Američke Države

Satcen *engl. European Union Satellite Centre;*Satelitski centar EU

SSSR Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

UEF *engl. Union of European Federalists;* Unija europskih federalista

UN Ujedinjeni narodi

UNAMSIL *engl.United Nations Mission in Sierra Leone;* Misija Ujedinjenih naroda u Sierra Leoneu

ZRP Zajednička ribarstvena politika

ZOSP Zajednička obrambena i sigurnosna politika

ZVSP (engl. CFSP) *engl. Common Foreign and Security Policy;* Zajednička vanjska i sigurnosna politika

Sadržaj

Sažetak
Popis korištenih kratica
1. Uvod ... 1
1.1. Predmet istraživanja ... 2
1.2. Ciljevi istraživanja ... 2
1.3. Polazna hipoteza ... 2
1.4. Metode istraživanja ... 3
2. Europska unija ... 4
2.1. Nastanak i razvoj ... 4
2.2. Osnivački ugovori i ugovori o pristupanju ... 6
2.3. Nadležnosti i pravni sustav ... 8
2.4. Institucije i organi ... 9
2.5. Zajedničke politike EU ... 10
2.5.1. Ekonomska i monetarna unija ... 10
2.5.2. Zajednička regionalna politika ... 11
2.5.3. Zajednička poljoprivredna politika ... 12
2.5.4. Zajednička politika zaštite okoliša ... 13
2.5.5. Zajednička trgovinska politika ... 13
2.5.6. Zajednička pravosudna politika ... 14
2.5.7. Ostale zajedničke politike ... 15
3. Zajednička vanjska i sigurnosna politika EU ... 16
3.1. Pokušaj uspostavljanja Europske obrambene zajednice ... 17
3.2. Institucionalizacija zajedničke vanjske i sigurnosne politike ... 19
3.2.1. Ugovor iz Maastrichta ... 19
3.2.2. Ugovor iz Amsterdama ... 21
3.2.3. Ugovor iz Nice ... 22
3.2.4. Lisabonski ugovor ... 24
3.3. Ciljevi, institucije i zadaci zajedničke vanjske i sigurnosne politike ... 27
3.3.1. Vijeće EU ... 30
3.3.2. Visoki predstavnik za vanjske poslove i politiku sigurnosti ... 32
3.3.3. Odbor za vanjske poslove ... 33
3.3.4. Europski institut za sigurnosne studije ... 33
3.3.5. Europska obrambena agencija ... 34
3.3.6. Europski satelitski centar ... 35
3.3.7. Europska služba za vanjsko djelovanje ... 35
3.4. Oružane snage EU ... 36
3.4.1. Sigurnosne misije i operacije ... 38
3.5. RH i zajednička vanjska i sigurnosna politika EU ... 43
4. CASE STUDY – Reakcije i mjere EU prema rastućoj opasnosti od terorizma ... 45
4.1. Antiterorističke mjere EU nakon terorističkog napada 11. rujna 2001 ... 48
4.2. Antiterorističke mjere EU nakon terorističkog napada u Madridu 11. ožujka 2004 ... 50
4.3. Reakcija i mjere EU nakon terorističkog napada u Parizu 13. studenog 2015 ... 53
5. Zaključak ... 56
6. Literatura ... 61
Popis slika ... 64

Popis tablica 65

1. Uvod

Iako se ideja o osnivanju neke vrste zajednice tj. unije Europskih zemalja spominje već duži period vremena, tek nakon velikih ratnih razaranja do kojih je došlo tokom II. svjetskog rata pojavili su se prvi ozbiljni napori te su poduzeti prvi pravi koraci koji bi omogućili ostvarivanje jedne ovakve ideje. Europa, znatno oslabljena, te podijeljena na zemlje zapada i zemlje socijalističkog bloka tražila je nove načine tj. nove mehanizme jačanja svog utjecaja na globalnom planu, postizanje ekonomske stabilnosti i obnove ratom uništenih privreda te održavanja trajnijega mira. Ideja o zasnivanju jedne ovakve zajednice ostvarivana je postepeno, u fazama, osnivanjem raznih vrsta zajednica te potpisivanjem odgovarajućih ugovora. Sve to je na kraju dovelo do stvaranja Europske unije kakvu danas znamo.

Jedna od osnovnih karakteristika EU jest zajednički nastup njenih država članica u različitim granama tj. ostvarivanje zajedničkih politika. Jedna od svakako najbitnijih zajedničkih politika je i vanjska i sigurnosna politika, zahvaljujući kojoj je EU u stanju jedinstveno nastupati i djelovati po svim globalnim pitanjima. Na taj način EU je u stanju ostvariti znatno veći utjecaj na globalnom planu nego što bi to bilo moguće u slučaju da svaka od država članica slijedi vlastitu politiku. Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU pokušava se ojačati međunarodna stabilnost uz očuvanje mira i promicanje međunarodne suradnje te utjecati na razvoj i unapređenje demokracije, poštovanje temeljnih ljudskih prava i sloboda te vladavine prava.

U posljednja dva desetljeća, a naročito poslije terorističkih napada 11. rujna 2001. godine, jedno od glavnih sigurnosnih pitanja, ne samo u Europi već i u svijetu, postala je opasnost od budućih terorističkih napada. Svjedoci smo kako su terorističke akcije na tlu Europe sve učestalije, a sigurnost sve ugroženija. Najnoviji u nizu takvih događaja koji je u velikoj mjeri uznemirio Europu, jest teroristički napad u Parizu prošle godine. Tema protuterorističke politike i mjera

dodatno se aktualizira i sadašnjom izbjegličkom krizom u kojoj mnogi stručnjaci vide veliku potencijalnu opasnost po sigurnost Europe.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada jest pokušaj definiranja uloge i značaja zajedničke vanjske i sigurnosne politike te pojašnjenje njenih osnovnih ciljeva i zadataka. Pored očuvanja mira u Europi, ovakva vrsta zajedničkih nastupa država članica EU za svoj cilj ima i osnaživanje utjecaja koji se na taj način tj. takvom vrstom zajedničkog nastupa ostvaruje na globalnoj razini. Biti će riječi i o potvrđivanju sigurnosne i obrambene politike kao sastavnog dijela zajedničke vanjske i sigurnosne politike prema kojoj EU tj. države članice na osnovu klauzule solidarnosti mogu zajednički djelovati u slučajevima kada je neka od država članica meta terorističkog napada. Pokušat će se ocijeniti uspješnost ove politike te svi njeni problemi i uspjesi kao i razlozi zbog kojih se ona nije razvila u onom obujmu u kojem je to slučaj sa drugim zajedničkim politikama. Naročiti osvrt će, u okviru *Case study*-a, biti na mjere koje je Unija u okviru ove politike poduzimala sa ciljem prevencije eventualnih terorističkih napada.

1.2. Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja diplomskog rada su pregled nastanka i razvitka zajedničke i sigurnosne politike, ugovora na kojima se ona zasniva te institucija zaduženih za njeno utvrđivanje i ostvarivanje. Pritom nastojat će se prikazati sve odluke i mjere antiterorističke politike EU.

1.3. Polazna hipoteza

U ovom radu govori se o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici EU kao bitnom faktoru znatnog globalnog utjecaja i značaja EU na svjetskoj pozornici. Sukladno predmetu i problemu istraživanja postavljena je radna hipoteza: od svog uspostavljanja 1993. godine zajednička vanjska i sigurnosna politika EU doživjela je brojne reforme s ciljem uspostavljanja veće dosljednosti i

transparentnosti, te jačanja globalnog utjecaja EU zajedničkim nastupom na globalnom planu, ali unatoč tome u praksi baš i nema pravogjedinstva među državama članicama, što naročito dolazi do izražaja u uvjetima aktualne izbjegličke krize i rastuće prijetnje od terorizma.

1.4. Metode istraživanja

U izradi ovog rada korištene su znanstvene metode karakteristične za društvene znanosti: metoda analize i sinteze, generalizacije i specijalizacije, indukcije i dedukcije, apstrakcije i konkretizacije, deskriptivna te komparativna metoda.

2. Europska unija

Od svojih početaka pa sve do današnjih dana Europska unija (dalje: EU)[1] je neprekidno rasla i razvijala se. Od prvobitne šesteročlane zajednice EU se razvila u jedinstvenu zajednicu koja svojim članicama omogućava slobodno kretanje, ne samo ljudi već i roba, usluga i kapitala. Osim toga, države članice ostvaruju i vrlo blisku suradnju, ne samo u ekonomskim već i vanjskopolitičkim, obrambenim, pravnim i drugim pitanjima.

2.1. Nastanak i razvoj

Sama ideja o nekoj vrsti zajedničkog organiziranja i udruživanja Europskih zemalja nije novijeg datuma. Međutim, uslijed stalnih sukoba i smjenjivanja velikih sila ova ideja je bila daleko od svog ostvarenja. Tek nakon Prvog svjetskog rata, u pokušaju osiguravanja dugotrajnijeg mira, ova ideja je dodatno dobila na značaju te oživljavaju pokušaja pronalaženja pogodnog mehanizma za njeno ostvarivanje. Tako dolazi do nastanka Društva naroda 1919. godine, Paneuropskog pokreta i sl. Međutim, ideja nije ostvarena do kraja, prije svega zbog ekonomskih problema koje je izazvala Velika ekonomska kriza, te postojanja velikih nacionalnih tenzija i straha od dodatnog jačanja francuskog hegemonizma. Tek nakon Drugog svjetskog rata, u razorenoj i ratom izmučenoj Europi, dolazi do ozbiljnijih pokušaja ostvarivanja zajedničkih interesa nekom novom vrstom međudržavnog povezivanja. To je, u danom trenutku, postalo neophodno, kako zbog sve zategnutijih odnosa između zemalja Zapadne Europe i zemalja socijalističkog bloka, tako i zbog potrebe za ekonomskom obnovom koja nije mogla biti postignuta bez zajedničkih napora. Tako je već 1948. godine britanski premijer Winston Churchill iznio ideju o stvaranju tzv. Sjedinjenih Europskih država.

[1] EU je međuvladina i nadnacionalna zajednica europskih država, nastala od prvobitnih šest država članica (Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske). Danas broji 28 država članica.

Sam proces udruživanja tj. međudržavnog povezivanja započet je osnivanjem Unije europskih federalista, engl. *Union of European Federalists* (dalje: UEF)[2] i Europske parlamentarne unije, engl. *European Parliamentary Union* (dalje: EPU)[3] 1946. godine. 1948.godine održan je i Haaški kongres[4] koji je za svoje ciljeve postavio ujedinjenje Europe, jače političko i gospodarsko povezivanje, očuvanje mira i pronalaženje odgovarajućih mehanizama za stvaranje Europske zajednice tj. Sjedinjenih država Europe. Već 1948. godine donesena je odluka o osnivanju Vijeća Europe, engl. *Council of Europe*, koje je, sa sjedištem u Strasbourgu, utemeljeno 1949. godine. 1948. godinu obilježili su još neki događaji od bitnog značaja za daljnju realizaciju ideje povezivanja zemalja Zapadne Europe. Riječ je o Bruxelleskom paktu i stvaranju Europske organizacije za gospodarsku suradnju. Naredne 1949. godine stvoren je još jedan vojni savez tj. Sjevernoatlantski pakt engl. *North Atlantic Treaty Organisation*: „*Savez se sastojao od združenih zračnih, kopnenih i pomorskih snaga zemalja članica, raspoređenih regionalno u vojnim bazama i osiguravao je atlantsku rutu između SAD-a i Europe te cijelo područje tzv. Zapadne Europe*" (Mintas-Hodak, 2004: 10).

Prekretnicu u procesu povezivanja zemalja Zapadne Europe čini Pariški ugovor koji su 1951. godine potpisale Nizozemska, SR Njemačka, Belgija, Italija, Francuska i Luksemburg. Ovim ugovorom osnovana je Zajednica za ugljen i čelik, engl. *European Coal and Steel Community*, s ciljem uspostavljanja jedinstvenog tržišta, te poduzimanje potrebnih koraka za njegovo širenje i daljnji razvitak u budućnosti. Ubrzo nakon toga, 1957. godine osnovana je i Europska zajednica za atomsku energiju[5], engl. *European Atomic Energy Community*

[2]Unija europskih federalista paneuropska je, nevladina politička organizacija posvećena promicanju europskog političkog jedinstva.

[3]Europska parlamentarna unija bila je privatna organizacija postavljena od grofa Richard von Coudenhove-Kalergi u Švicarskoj.

[4]Kongresom predsjedava Winston Churchill, a prisustvuje mu 800 delegata na kojem donose preporuku o stvaranju europske savjetodavne skupštine i europskog posebnog vijeća.

[5]Euratom je pravno odvojen od Europske unije te ima vlastiti Okvirni istraživački program, ali se usprkos tome provodi u okviru zajedničkih institucija, dok djelomično regulira upravljanje nuklearnim resursima i istraživačkim aktivnostima.

(dalje: Euratom), te Europska ekonomska zajednica (dalje: EEZ). Kada je Euroatom u pitanju *„Ugovor koji je bio potpisan postavio je visoke standarde onemogućavanja zlouporabe nuklearne tehnologije (koja se smjela koristiti isključivo za mirovne svrhe) i njezino korištenje u vojne svrhe i proizvodnju atomskog oružja“* (Puškarić, 2012: 216). Osnivanjem EEZ postavljen je cilj ukidanja carina među državama članicama, do čega je konačno i došlo 1968. godine. U istom razdoblju utvrđene su i zajednička trgovačka i poljoprivredna politika: „*Stvaranje Europske ekonomske zajednice bio je rezultat spremnosti zemalja šestorice za proširenjem suradnje na gospodarskom planu*” (Puškarić 2012: 214).

Nova i vrlo važna faza u daljnjem procesu ujedinjavanja i međudržavnog povezivanja započela je 1973. godine proširenjem broja članica[6] s prvobitnih šest na devet. Nove članice su postale Velika Britanija, Irska i Danska, uz utemeljenje novih zajedničkih politika: socijalne, ekološke i regionalne. Tako je 1975. godine došlo do osnivanja Europskog fonda za regionalni razvoj. 1986. godine potpisan je Jedinstveni europski akt, da bi 1992. godine konačno došlo do stvaranja Europske unije Maastricht-kimugovorom koji je na snagu stupio 1993. godine.

2.2. Osnivački ugovori i ugovori o pristupanju

Osnivački ugovori EU predstavljaju njezinu ustavnu osnovu na kojoj se zasnivaju pravni i institucionalni temelji Unije, te svi njezini postupci, odluke i načela. U užem smislu, osnivački ugovori Unije su:

- Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik,
- Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice,
- Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju,
- Ugovor o osnivanju Europske unije i

[6]Ugovor o Europskoj uniji (čl. 49.) i Kriteriji iz Kopenhagena daju okvir za proširenje, a cilj im je pripremiti države podnositeljice zahtjeva kako bi nakon pristupanja mogle preuzeti svoje obveze država članica.

- Ugovori kojima su mijenjani i dopunjavani prethodno navedeni ugovori.

Od prvobitne zajednice koja je okupljala šest država članica, EU se vremenom razvila do zajednice koja danas okuplja 28 država članica. Pristup svake pojedinačne države vrši se potpisivanjem ugovora o pristupanju, pri čemu je prvi takav ugovor o proširenju potpisan 1973. godine kada se broj članica Zajednice povećao sa šest na devet. U drugom krugu proširenja 1981. godine EZ je pristupila Grčka, da bi 1986. godine Ugovore o pristupanju potpisale Portugal i Španjolska (treće proširenje). Do četvrtog proširenja došlo je 1995. godine pristupanjem Švedske, Austrije i Finske. U petom krugu 2004. godine ugovore o pristupanju potpisale su Češka, Mađarska, Cipar, Latvija, Estonija, Litva, Slovačka, Poljska, Malta i Slovenija. 2007. godine članice Unije postale su Bugarska i Rumunjska, a 2013. godine Ugovor o pristupanju potpisala je i Republika Hrvatska.

	Dokument kojim se proširenje formalizira	**Godina proširenja**	**Zemlje – nove članice**
Prvo proširenje	Revidirani rimski ugovor (1972)	1973	Velika Britanija, Danska i Irska
Drugo proširenje	Revidirani rimski ugovor (1972)	1981	Grčka
Treće proširenje	Revidirani rimski ugovor (1985)	1986	Španjolska i Portugal
Četvrto proširenje	Revidirani rimski ugovor (1994)	1995	Austrija, Finska i Švedska
Peto proširenje	Revidirani rimski uogvor (2002)	2004	Estonija, Letonija, Litva, Poljska, Češka, Slovačka, Slovenija, Mađarska, Cipar i Malta
Šesto proširenje	Pristupni ugovori	2007	Bugarska i Rumunjska
Sedmo proširenje	Pristupni ugovor	2013	HRVATSKA

Tablica 1. Sedam proširenja europskih integracija (Izvor: EPMR-4)

Proširenje EU tj. prijem novih članica uvjetovan je ispunjavanjem odgovarajućih kriterija političke, gospodarske, pravne i administrativne prirode. Ispunjavanje svih zadanih kriterija odvija se u fazama, pri čemu se ostvarivanju kriterija iz naredne faze može pristupiti tek onda kada su ostvareni svi traženi kriteriji tj. ispunjeni svi uvjeti iz prethodne faze: „*Problematika proširenja*

Europske unije vrlo je zamršena i promjenjiva jer na nju utječe niz čimbenika, od pozitivnih do negativnih, od unutarnjih do vanjskih, od ekonomskih do socijalnih, od dugoročnih do kratkoročnih, zbog čega se politika proširenja sve više zaoštrava i komplicira“ (Bodiroga-Vukobrat 2000: 781).

2.3. Nadležnosti i pravni sustav

Osnovna karakteristika pravnog sustava EU sadržana je u činjenici da su države članice jedan dio svojih suverenih nadležnosti prenijele na institucije Unije. S vremenom, dio prenesenih nadležnosti se sve više širio na veliki broj dijelova kako gospodarskog, tako i političkog života. Na taj način, nastajao je pravni sustav EU u smislu određivanja normi kojima se regulira sam način funkcioniranja Unije, odnos koji ona ima prema svim državama članicama i drugim relevantnim subjektima, te položaj institucija, organa, pravnih i fizičkih osoba na teritoriju svih država članica.

Još jedna bitna karakteristika pravnog sustava EU je princip neposredne primjene koji podrazumijeva da se sva prava i obveze izravno primjenjuju, bez obveze njihove ratifikacije u nacionalnim pravnim sistemima država članica. Uz primjenu načela izravne primjene uspostavljeni su vladavina prava i pravna sigurnost svih država članica.

Kada je riječ o izvorima prava EU to su: ugovori o osnivanju, međunarodni sporazumi, opća pravna načela, uredbe, odluke i direktive, te konvencije između država članica. Pravni akti mogu biti pravno neobvezujući (mišljenja i preporuke) i pravno obvezujući (uredbe, odluke i direktive). Svi izvori prava dijele se na primarne tj. one u čijem donošenju sudjeluju sve države članice te komunitarne institucije EU. Sa druge strane, sekundarni izvori prava EU su oni izvori u čijem stvaranju sudjeluju samo i isključivo nadnacionalne institucije Unije.

Prema Lisabonskom ugovoru određeno je da za sva područja za koje je Ugovorom isključiva nadležnost prenijeta na Uniju, samo Unija i može donositi pravno obvezujuće akte, za razliku od država članica koje to mogu samo u slučaju da za to imaju ovlaštenje Unije ili u slučaju provođenja odluka Unije.

Svakako, to vrijedi samo za područja u kojima je isključiva nadležnost prenijeta na Uniju, dok u drugim područjima postoji podjela nadležnosti između Unije i država članica.

Isključivu nadležnost Unija ima u područjima carinske unije[7], zajedničke trgovinske politike[8], monetarne politike (za one članice koje koriste euro kao valutu), zajedničke politike ribarstva (dalje: ZRP; očuvanja morskih bioloških resursa), te postavljanja pravila konkurencije neophodnih za funkcioniranje i reguliranje unutarnjeg tržišta.

2.4. Institucije i organi

Za razumijevanje načina funkcioniranja EU od velikog je značaja poznavanje njenog institucionalnog sustava: „*Europska unija sadrži institucionalni okvir kojem je cilj promovirati vrijednosti Unije, unaprijediti ciljeve, služiti njezinim interesima te onima građana i država članica te osigurati učinkovitost, dosljednost i kontinuitet politike i djelovanja*“ (Borchardt 2010: 34). Ukoliko se u obzir uzme nadnacionalnost kao najbitnije obilježje EU, očigledno je neophodno postojanje neovisne institucije koja odlučuje i donosi odluke u ime cijele Unije. Ta uloga pripada Europskoj komisiji, čiji članovi iako imenovani i predloženi od strane država članica, te uz suglasnost Europskog parlamenta, imaju potpunu neovisnost u svom radu. To znači da oni svoje odluke moraju donositi tako da one u potpunosti zastupaju interese isključivo Unije kao cjeline, bez postojanja bilo kakvog utjecaja njihovih matičnih država ili bilo koje druge institucije ili tijela.

Međutim, s obzirom na samo ustrojstvo EU, neophodno je i postojanje institucija koje za svoj zadatak imaju zastupanje interesa država članica i svih njihovih građana. To je uloga koju obavljaju Vijeće EU, Europsko vijeće i

[7]Carinska unija jedinstveno je trgovinsko područje slobodnog kretanja robe proizvedene unutar EU-a ili uvezene iz trećih zemalja.

[8]Zajednička trgovinska politika određena je člankom 207. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i isključiva je nadležnost EU. Temelji se na jedinstvenim načelima u trgovinskim odnosima EU sa svijetom, osobito u pogledu zajedničkih carinskih stopa koje proizlaze iz sklopljenih trgovinskih sporazuma, komercijalne aspekte prava intelektualnog vlasništva, izravna strana ulaganja, ujednačavanje mjera liberalizacije trgovine, utvrđivanja zajedničke izvozne politike, te korištenja trgovinskih zaštitnih mehanizama i uklanjanja trgovinskih prepreka.

Europski parlament. Savjet EU tj. Savjet ministara sastavljen je od predstavnika (ministara) svih država članica, pri čemu svaka od država članica rukovodi tj. predsjedava radom ovog savjeta u vremenskom razdoblju od šest mjeseci. Pritom je bitno naglasiti da se sastav savjeta mijenja ovisno o području u kojem se odluke donose. Ako su na dnevnom redu pitanja iz područja poljoprivrede, savjetu će prisustvovati ministri poljoprivrede. Ako se donose odluke iz područja vanjske politike, savjet će činiti ministri vanjskih poslova. Sa druge strane, kada je u pitanju Europsko vijeće njega čine šefovi država tj. vlada zemalja članica, te predsjednik Europske komisije. Najveći demokratski legitimitet EU daje Europski parlament[9], engl. *European Parliament*, koga čine predstavnici koje neposredno biraju građani država članica, u petogodišnjem mandatu.

2.5. Zajedničke politike EU

Od osnutka EU pa sve do danas zajedničke politike prošle su dug i složen proces uspostave i razvitka od samo jedne zajedničke poljoprivredne politike na samom početku pa sve do zajedničkih politika koje se danas ostvaruju u preko dvadeset različitih područja.

2.5.1. Ekonomska i monetarna unija

Sve države članice EU sastavni su dio ekonomske i monetarne unije, što znači da usklađuju svoju nacionalnu ekonomsku politiku u cilju zajedničkog djelovanja usmjerenog na učinkovitu borbu s eventualnim gospodarskim i financijskim krizama, stvaranje novih radnih mjesta, te promicanje održivog razvoja. Pritom, čak 19 članica Unije uvelo je euro kao službenu, zajedničku valutu[10]. Ekonomska i monetarna unija kao takva definirana je Ugovorom o

[9]Zakonodavno tijelo EU

[10]Iako je Republika Hrvatska postala punopravna članica EU 1. srpnja 2013. te je obvezna u budućnosti uvesti euro, spremnost za njegovo uvođenje tek treba demonstrirati u obliku ispunjavanja kriterija iz Maastrichta. Demonstracija te spremnosti traje najmanje dvije godine od stupanja u tzv. Europski tečajni mehanizam što teoretski znači da je euro moguće uvesti dvije do tri godine nakon toga. Međutim, stvarni primjer zemalja koje su pristupile EU tijekom petog proširenja pokazuje da je do sada tek 6 zemalja od njih 12 uspjelo uvesti euro. S obzirom na taj podatak vjerojatno je da euro u Hrvatskoj sljedećih nekoliko godina neće biti uveden.

Europskoj uniji, a sam proces njenog uspostavljanja izvršen je u tri faze. Prva faza podrazumijevala je slobodu kretanja kapitala između država članica, bližu suradnju središnjih banaka i koordinaciju tj. usklađivanje ekonomskih politika. Druga faza obilježena je stvaranjem Europske središnje banke i Europskog monetarnog instituta, te dodatnim usklađivanjem nacionalnih ekonomskih politika s ciljem osiguranja javnih financija i stabilnosti cijena. Treća faza obilježena je uvođenjem eura kao jedinstvene valute. Sve države članice imaju, nakon ispunjenja određenih uvjeta, obvezu uvođenja eura kao valute. Od ovoga su izuzete samo 3 članice Unije, i to Velika Britanija i Danska (na temelju klauzule o izuzimanju), te Švedska u kojoj su građani već dva puta na referendumu odbili uvođenje eura.

Za vođenje ekonomske i monetarne politike zadužene su sljedeće institucije:

- Europska investicijska banka,
- Europski investicijski fond,
- Opća uprava za ekonomska i financijska pitanja (unutar Europske komisije),
- Odbor za ekonomsku i monetarnu politiku (unutar Europskog parlamenta) i
- Vijeće za ekonomska i monetarna pitanja (unutar Vijeća EU).

2.5.2. Zajednička regionalna politika

Zajednička regionalna politika EU za svoj osnovni cilj ima smanjenje socijalnih i gospodarskih razlika među državama članicama unapređenjem njihovog regionalnog razvoja. Rimskim ugovorom te Jedinstvenim europskim aktom, kao osnovni razlog postojanja regionalne politike navodi se izjednačavanje životnog standarda svih građana Unije, kao pokazatelja načela solidarnosti na kojima ona počiva. Nužnost postojanja jedne ovakve zajedničke politike sadržana je u velikim troškovima koje restrukturiranje privrede te ostvarivanje određenih standarda neophodnih za funkcioniranje jedinstvenog

tržišta tj. europske integracije nose sa sobom. Zajednička regionalna politika za zadatak ima smanjivanje rizika tj. troškova koje jedan ovakav proces prilagodbe i usklađivanja sa sobom nosi.

Veoma bitan aspekt tj. razlog uspostavljanja i vođenja zajedničke regionalne politike je i problem mogućih velikih migracija na teritoriju Unije. Naime, u skladu sa idejom slobodnog kretanja radne snage među državama članicama, bogate zemlje EU izložene su masovnim migracijama do kojih dolazi upravo zbog neravnomjernog razvoja različitih država članica. Zajednička regionalna politika, uz pokušaj smanjivanja takvih razlika u neravnomjernosti razvoja, pokušava svojim djelovanjem umanjiti migratorne tokove.

2.5.3. Zajednička poljoprivredna politika

Zajednička poljoprivredna politika svakako je jedna od najznačajnijih zajedničkih politika Unije. Nastala je s ciljem prevladavanja poslijeratnih problema s kojima se poljoprivreda suočavala, od nestašice poljoprivrednih proizvoda, preko pokušaja suzbijanja siromaštva, do neophodnosti stabilizacije tržišta.

Osnovni ciljevi zajedničke poljoprivredne politike su:

- zaštita poljoprivrednih proizvođača od tržišnih kriza i nestabilnosti cijena,
- osiguravanje proizvodnje dovoljne količine poljoprivrednih proizvoda za potrebe država članica, te za potrebe izvoza,
- kontrola i određivanje odgovarajućih standarda sigurnosti i kvalitete hrane,
- osiguravanje zaštite okoliša te zaštite dobrobiti životinja,
- pomoć poljoprivrednicima za potrebe modernizacije proizvodnje i
- osiguranje očuvanja i zaštite ruralnih područja, te njihovog razvitka i unapređenja.

Nužnost postojanja, unapređenja i odgovarajućih promjena zajedničke poljoprivredne politike ogleda se, prije svega, u potrebi povećanja poljoprivredne proizvodnje kako bi se zadovoljile potrebe stanovništva koje je u stalnom porastu, uz sve veću konzumaciju proizvoda životinjskog porijekla. Da bi se te potrebe zadovoljile neophodno je proširiti poljoprivrednu proizvodnju a pritom ublažiti utjecaj klimatskih promjena i nedostatka resursa, te time osigurati tzv. održivi razvoj.

2.5.4. Zajednička politika zaštite okoliša

U pokušaju ostvarivanja kvalitetnijih uvjeta života, te zadovoljavanja naraslih potreba i želja, čovjek je u značajnoj mjeri ugrozio svoje prirodno okruženje. Nastanak i konstantno proširenje velikih urbanih sredina, stalno povećanje broja industrijskih objekata i postrojenja, upotreba pesticida i herbicida u poljoprivredi, ubrzano uništavanje šuma, zagađenje vodenih tokova i sl. doveli su do tragičnih posljedica po okoliš, a samim time i za opstanak ljudskog roda. Upravo iz tog razloga zajednička ekološka politika EU zauzima sve važnije mjesto u aktivnostima Unije, s ciljem očuvanja okoliša, te racionalne upotrebe raspoloživih prirodnih resursa.

U slučaju EU, prva prava pravna osnova za uspostavu politike okoliša sadržana je u Jedinstvenom europskom aktu, uvođenjem novog naslova pod nazivom Okoliš. Međutim, tek ugovorom iz Maastrichta zaštita okoliša postaje službenim područjem politike EU. Svakim narednim ugovorom politici zaštite okoliša pridavan je sve veći značaj čime se, tijekom vremena, EU sve više izdvajala kao pokretač i vodeći akter u definiranju globalnih napora usmjerenih ka zaštiti okoliša i održivom razvoju.

2.5.5. Zajednička trgovinska politika

Važnost zajedničke trgovinske politike ogleda se, prije svega u tome, da zahvaljujući zajedničkom nastupu na svjetskom tržištu države članice imaju znatno veći utjecaj i pregovaračku snagu nego što bi to bio slučaj kada bi svaka

od država članica nastupala samostalno. Upravo zahvaljujući postojanju jedne ovakve politike EU predstavlja ne samo najveće svjetsko gospodarstvo, već predstavlja i najvećeg svjetskog izvoznika i uvoznika, te je najveći trgovinski partner za čak 59 svjetskih država. Zahvaljujući tome, čak 35% ukupnog BDP-a EU ostvaruje se upravo europskom vanjskom trgovinom robom i uslugama. Od velikog je značaja činjenica da čak dvije trećine ukupnog uvoza koje ostvaruje EU otpada na uvoz sirovina i polugotovih proizvoda. Pritom, odgovornost za jedinstveno tržište ne snose nacionalne vlade već sama EU. To znači da države članice ne mogu same (pojedinačno) razmatrati i sklapati bilateralne sporazume o trgovini s partnerima koji nisu članice EU.

Svoju trgovinsku politiku EU usmjerava na tri glavna područja djelovanja:

- aktivne višestrane pregovore unutar Svjetske trgovinske organizacije,
- provođenje strategije za definiranje i uklanjanje eventualnih prepreka na najvažnijim izvoznim tržištima i
- razvijanje trgovinskih odnosa s pojedinačnim državama i regijama.

2.5.6. Zajednička pravosudna politika

Zajednička pravosudna politika predstavlja treći stup suradnje EU i to u sljedećim područjima:

- međunarodne pronevjere,
- trgovine drogom,
- politike imigracije i azila,
- carinske suradnje,
- građanskih sporova,
- borbe protiv ilegalnih useljenika,
- suradnje između policija država članica i
- odnosa država članica s trećim državama.

2.5.7. Ostale zajedničke politike

Ostale zajedničke politike EU tiču se sljedećih područja:

- pomoć i razvoj,
- obrazovanje,
- porezna harmonizacija,
- prava radnika,
- socijalna politika,
- industrija,
- energija,
- biotehnologija,
- ribarstvo i sl.

3. Zajednička vanjska i sigurnosna politika EU

Jedna od najznačajnijih etapa u procesu integracije i ostvarivanja čvršće međudržavne i nadnacionalne suradnje država članica EU, svakako je obilježena Ugovorom o Europskoj uniji (Maastricht 1992. godine) kojim su postavljena tri stupa EU. Naime, ovim ugovorom definirani su ciljevi ekonomske i monetarne unije (kao prvi stup), zajedničke vanjske i sigurnosne politike (kao drugi stup) i tijesna suradnja u pravosuđu i unutarnjim poslovima (kao treći stup EU). Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom predviđena je i mogućnost kasnijeg uspostavljanja zajedničke obrambene politike država članica Unije: „*Integraciju u području vanjske politike i obrane dugo je onemogućavala duboka podjela koja je postojala između atlantista, prije svih V. Britanije i Nizozemske, koje su inzistirale na ključnoj ulozi NATO-a, zatim euro-centrista među kojima su prednjačile Francuska i Belgija, koje su se zalagale za stvaranje autonomnih europskih oružanih snaga i neutralnih država, Švedske, Finske, Austrije i Irske, koje nisu bile spremne niti za jednu od opcija (težnja očuvanje nacionalnog suvereniteta)"* (Šegvić, 2010: 623).

Nastanak i pokušaji daljnjeg jačanja zajedničke vanjske i sigurnosne politike (dalje: ZVSP) Unije razumljivi su s obzirom na turbulentne događaje na međunarodnoj sceni, regionalne sukobe, rastuće prijetnje od terorizma, organiziranog kriminala i sl. Pokušaji uspostavljanja ZVSP suočavali su se brojnim problemima i velikim protivljenjima država članica, te su za njezino uspostavljanje, od početne ideje, bila potrebna desetljeća pregovaranja i različitih prijedloga koji uglavnom nisu prihvaćani s oduševljenjem. Razlog tome bila je nespremnost država članica da se u dvije ovako bitne grane (vanjska politika i sigurnost) odreknu apsolutne kontrole i dio suvereniteta prenesu na samu Uniju. Čak i nakon stvaranja EU i uspostavljanja vanjske i sigurnosne politike nisu sve države članice bile spremne prihvatiti ovu novinu, te je Danska upravo zbog odredbi o obrani odbila ratifikaciju Ugovora o EU, na referendumu održanom 1992. godine. Nakon toga Danska je dobila dozvolu koja joj

omogućuje da u ovom području ne mora sudjelovati: „*Ipak, okolnosti u kojima se EU našla koncem prošlog stoljeća dovele su do toga da je EU morala unutar integracijskih procesa precizno artikulirati svoje ciljeve, institucije i instrumente svoje vanjske politike, pri čemu je potreba stvaranja i razvoja vojnih kapaciteta EU postalo jedno od najznačajnijih političkih pitanja Unije“* (Šegvić, 2010: 623).

Za ZVSP EU može se reći da je obilježena s tri različita aspekta. Prvi aspekt čini njezin politički sadržaj koji se ovom suradnjom ostvaruje i izražava se predviđenim ciljevima. Drugi bitan aspekt je posebna procedura kojom se odluke u ovom području donose i koja se bitno razlikuje od standardne procedure koja se inače primjenjuje u prvom stupu Unije. I treći aspekt, koji se ogleda u specifičnim instrumentima kojima se ova politika provodi, a koji se razlikuju od uobičajenih instrumenata koji se koriste za provođenje nadležnosti u drugim područjima EU. Počevši od Summita u Kölnu i Helsinkiju 1999. godine, u okviru ove politike razvija se i zajednička obrambena i sigurnosna politika (dalje: ZOSP) čiji je osnovni cilj rješavanje kriza (u suradnji s NATO) u susjednim regijama. S tim ciljem uspostavljene su snage za brza djelovanja osposobljene za misije održavanja mira i slične neborbene misije.

3.1. Pokušaj uspostavljanja Europske obrambene zajednice

Nakon završetka Drugog svjetskog rata, situacija u svijetu je bila takva da su sveukupna moć i utjecaj bili raspodijeljeni na dvije supersile, SAD i SSSR. Svaka od dvije supersile pružala je svojim saveznicima znatnu financijsku i vojnu pomoć, ali SSSR je po tom pitanju znatno zaostajala za svojim protivnikom. SAD su uspjele privući na svoju stranu sve države koje su se nalazile zapadno od blokovske linije podjele, kreiranjem Marshallovog plana i omogučavajući na taj način međusobno približavanje zemalja primatelja ekonomske pomoći putem Odbora za europsku gospodarsku suradnju formiranog 1947. godine. Spomenuti Odbor postao je preteča Vijeća za europsku gospodarsku suradnju, te bitan preduvjet nastanka kasnije Europske zajednice za ugljen i čelik i, kasnije, EEZ.

Pored ekonomskih problema s kojima su se suočavale europske zemlje, veliki problem predstavljalo je i konstantno pogoršavanje odnosa tj. produbljivanje sukoba sa SSSR-om. Kao odgovor na ovaj problem bilo je neophodno, pored ekonomskih, zbližiti i obrambene resurse putem Bruxellskog i Sjeverno-atlantskog pakta. Problem je izgledao nerješiv ukoliko se uzme u obzir da su SAD željele što brže uključivanje Njemačke u zajedničku obranu, čemu se protivio ne mali broj zemalja, od čega je Francuska bila najžešći protivnik ponovnog jačanja njemačkih vojnih potencijala. Međutim, situacija je bila takva da je utjecaj SAD-a bio prevelik, pritisak na Francusku konstantan i sve snažniji. S početkom Korejskog rata SAD su veliki dio svojih trupa iz Europe morali prebaciti na korejski poluotok, ostavljajući veliku sigurnosnu rupu u Europi. Iz tog razloga SAD više nisu željele pregovarati i čekati samostalni dogovor europskih zemalja, te je 1950. godine američki državni tajnik i formalno obavijestio svoje britanske i francuske saveznike o odluci SAD-a o uključivanju Njemačke u sigurnosni sustav Zapada ponovnim naoružanjem.

Uvjetovana, nedovoljno ekonomski oporavljena Francuska morala je pronaći adekvatan odgovor na američke planove, za koje je znala da ih ne može spriječiti ali ih može pokušati prilagoditi svojim interesima i potrebama. Tako je nastao Monnetov plan[11]čiji je osnovni cilj bio efektivna kontrola naoružavanja Njemačke. Američka administracija podržala je Monnetov plan čime je započela prva faza života Europske obrambene zajednice, koja je kulminirala potpisivanjem ugovora 24. svibnja 1952. godine u Parizu. Ugovorom su bili predviđeni vojni proračun, europske obrambene snage (s primatom nad nacionalnim vojnim snagama) i zajedničke institucije (Vijeće ministara, Komesarijat i Skupština). Iako potpisan 1952. godine, plan osnutka Europske obrambene zajednice nikada nije zaživio zbog odbijanja ratificiranja Ugovora od

[11]Po zamisli Jeana Monneta, francuskog stratega i stručnjaka za razvoj koji je uvidio da su razlozi sukoba između Francuske i Njemačke u oba rata ležali u pokušaju uspostave kontrole nad Ruhrskom oblasti, središtu njemačke teške industrije i vojne industrije, stvoren je prijedlog o udruživanju francuske i njemačke teške industrije pod zajedničkom upravom, tzv. Visokim povjerenstvom. Prijedlog je podržan od vodećih evropskih vođa toga vremena.

strane Francuske tj. zbog njegovog odbijanja u francuskoj nacionalnoj skupštini 1954. godine.

3.2. Institucionalizacija zajedničke vanjske i sigurnosne politike

Pokušaji uspostavljanja neke vrste zajedničkog vanjskopolitičkog i sigurnosnog nastupa država članica Unije mogu se pratiti još od 50-ih godina prošlog stoljeća. Međutim, tek ugovorom iz Maastrichta suradnja u ovom području dobila je svoj institucionalni okvir, te je predstavljena kao drugi stup u njenoj tadašnjoj strukturi. Uspostavljanje suradnje u ovom području postalo je neophodno nakon završetka Hladnog rata i političkim i sigurnosnim promjenama koje je to izazvalo na međunarodnoj sceni. Nadogradnja i dalje učvršćivanje zajedništva zemalja Unije u ovim područjima, nastavljeno je i Ugovorom iz Amsterdama, uvođenjem funkcije Visokog predstavnika čime je Unija u području vanjske politike dobila svog ovlaštenog predstavnika. Ipak, najveće i najznačajnije institucionalne novine ZVSP dobila je Ugovorom iz Lisabona.

3.2.1. Ugovor iz Maastrichta

Maastricht-ki ugovor tj. Ugovor o Europskoj uniji potpisan je 7. veljače 1992. godine, a na snagu je stupio 1. studenoga 1993. godine. Ovim ugovorom konačno je uvedena ZVSP s ciljem stvaranja vlastitog međunarodnog identiteta Unije. Ugovor je nastao u vremenskom periodu koji je bio obilježen velikim potresima i promjenama na međunarodnoj sceni, prije svega padom komunističkih sustava Istočne Europe i raspadom Sovjetskog Saveza, te ujedinjenjem Njemačke. Kao osnovne ciljeve ZVSP Ugovor iz Maastrichta navodi:

- očuvanje neovisnosti, temeljnih interesa i zajedničkih vrijednosti Unije,
- jačanje međunarodne suradnje,
- jačanje sigurnosti Unije i njezinih država članica,
- jačanje međunarodne sigurnosti i očuvanje mira,

- očuvanje i razvoj demokracije,
- jačanje vladavine prava i
- poštivanje temeljnih ljudskih sloboda i ljudskih prava.

Kao što je ranije već spomenuto, Maastricht-kim ugovorom ustanovljena su tri stupa EU pri čemu se najveća razlika među njima ogleda u načinu odlučivanja. Odlučivanje u prvom stupu zasnovano je na nadnacionalnoj metodi, što znači veći utjecaj institucija Unije u odnosu na utjecaj država tj. nacionalnih vlada. Odlučivanja u druga dva stupa zasnovano je na međunarodnoj suradnji, uz znatno veće ovlasti samih država članica. ZVSP nije podrazumijevala donošenje odluka već je bila zasnovana na suradnji između vlada članica koje su usvajale zajedničke stavove i provodile zajedničke akcije. Odluke ovog ugovora dopunjene su Petersburškom deklaracijom kojom su dodatno definirani zadaci snaga EU, uz postignut dogovor o uspostavljanju zajedničkih vojnih snaga. Slobodno se može reći da je ovaj ugovor predstavljao najobimniju reformu još od trenutaka nastanka EZ.

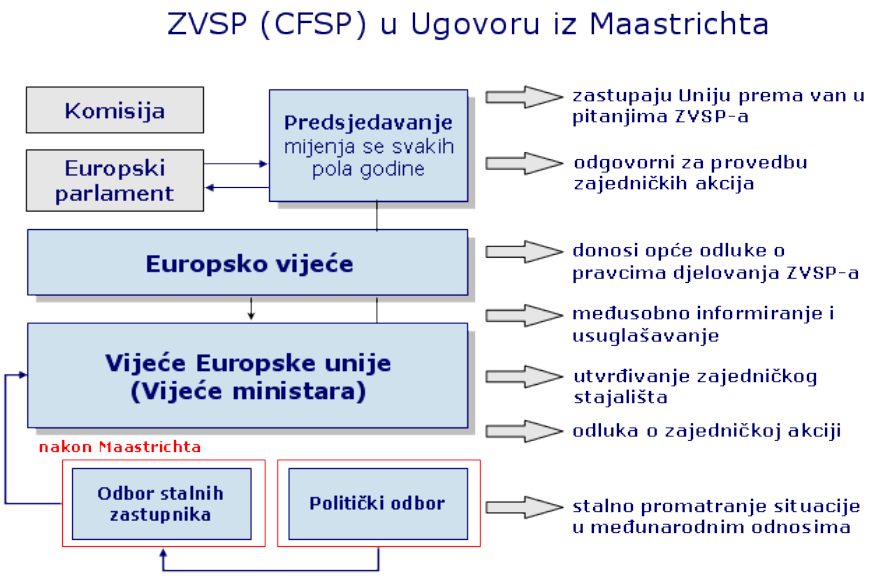

Slika 1. Razvoj 20 godina nakon uvođenja Europske političke suradnje (Izvor: http://www.dadalos-europe.org)

3.2.2. Ugovor iz Amsterdama

„Nakon eskalacije krize na Balkanu, te privremeno obeshrabrena diplomatskim neuspjesima EU, u institucijama EU ojačala je svijest da bi se trebalo snažnije pristupiti razvoju zajedničke sigurnosti i obrane, te je na summitu u Amsterdamu 1997. godine zaključen Ugovor, koji potvrđuje dotadašnje stavove, ali i uvodi nove instrumente za njihovo ostvarivanje“ (Šegvić, Bělohradský, 2008:, 367). Ugovor iz Amsterdama potpisan je 2. listopada 1997. godine, dok je na snagu stupio 1. svibnja 1999. godine. Ovim Ugovorom izvršene su dopune i izmjene odredbi Ugovora o Europskoj Uniji i odredbi Ugovora o Europskoj zajednici. Kao osnovni ciljevi ovog ugovora navedeno je uspostavljanje političkih i institucionalnih preduvjeta neophodnih za suočavanje Unije s izazovima globalizacije i njenog utjecaja na nezaposlenost, probleme očuvanja okoliša, izazovima i problemima petog kruga proširenja, te borbe protiv međunarodnog kriminala i terorizma. Ovim ugovorom uspostavljena je i nova funkcija Visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku[12] engl. *High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*, uz postojanje jedinica za rano upozoravanje i strategijsko planiranje koje su Visokom predstavniku dodijeljene sa ciljem pravovremenog ukazivanja na eventualne buduće promjene na međunarodnoj razini. Osim toga, ovim ugovorom uspostavljena je razlika između zajedničkih pozicija i zajedničkih akcija. Pod zajedničkim pozicijama podrazumijeva se obveza država članica da slijede sve one pozicije koje su usvojene (jednoglasno) na sastancima Vijeća ministara, dok zajedničke akcije podrazumijevaju koordiniranost akcija država članica u ostvarivanju ciljeva koje Vijeće EU postavlja na temelju političkih smjernica Europskog vijeća. Novinu predstavlja i usvajanje zajedničke strategije kao novog instrumenta ZVSP, s ciljem zadržavanja političkog utjecaja Unije svugdje gdje postoji zajednički interes država članica.

[12]Ova nova služba osnovana je Lisabonskim ugovorom, a njezin nositelj zadužen je za usklađivanje zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU. To mjesto sada objedinjuje prethodno odvojene uloge s ciljem postizanja usklađenosti i dosljednosti vanjske politike EU-a.

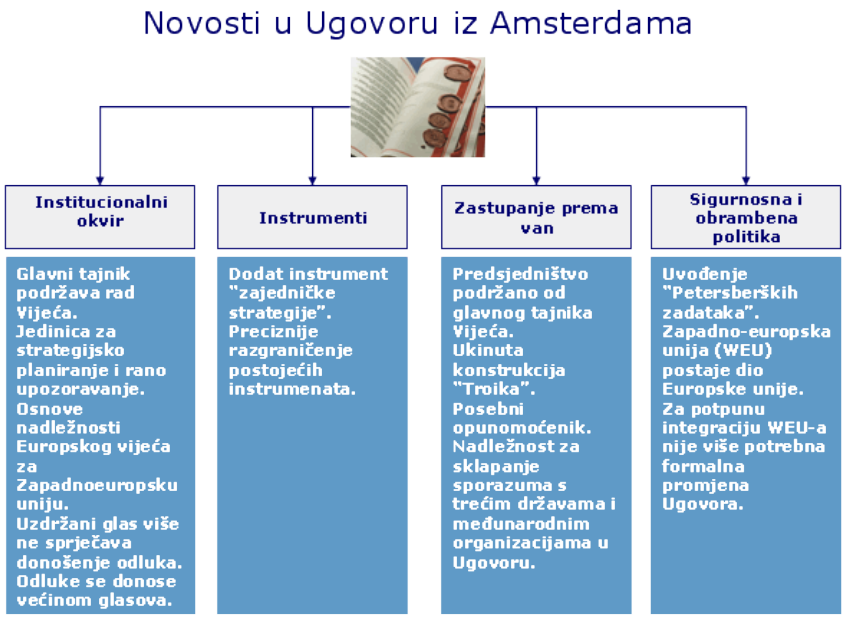

Slika 2. Vizualni prikaz novosti Ugovora iz Amsterdama(Izvor:

http://www.dadalos-europe.org)

Bitna novina bilo je i olakšano donošenje odluka, s obzirom na to da suzdržanost u glasovanju nije mogla stopirati donošenje odluka. Osim toga, ovim ugovorom postupno se započelo s otvaranjem pitanja ZSOP. Petersburški zadaci integrirani su u ovaj ugovor.

3.2.3. Ugovor iz Nice

Ugovor iz Nice potpisan je 26. veljače 2001. godine, a na snagu je, nakon složenog procesa ratifikacije, stupio 1. veljače 2003. godine. Novine koje je ovaj ugovor donio ogledaju se u proširenju nadležnosti Europskog suda pravde[13] i Europskog parlamenta i povećanju broja zastupničkih mjesta. Osim toga, bitna novina je i ta da je Odboru EU za politiku i sigurnost omogućeno donošenje odluka s ciljem osiguravanja bolje i učinkovitije političke kontrole, te mogućnost strateškog odlučivanja u slučajevima neophodnosti operacija za upravljanje u

[13]Sjedište Suda Europske unije je u Luksemburgu. Sastoji se od Suda (Court of Justice), Općeg suda (General Court) i specijaliziranih sudova (specialised courts). Sud čine po jedan sudac iz svake države članice, kojima u radu pomažu nezavisni odvjetnici. Danas je to 28 sudaca.

kriznim situacijama. Visokom predstavniku za vanjsku i sigurnosnu politiku dodijeljena je odgovornost objavljivanja europske sigurnosne strategije: *„Člankom 17. Ugovora je naglašeno da politika Unije neće prejudicirati specifičan znak sigurnosti i obrambene politike pojedinih država članica i da će poštivati obveze pojedinih članica koje smatraju da se njihova zajednička obrana može realizirati u okviru NATO saveza“* (Šegvić, Bělohradský, 2008: 368).

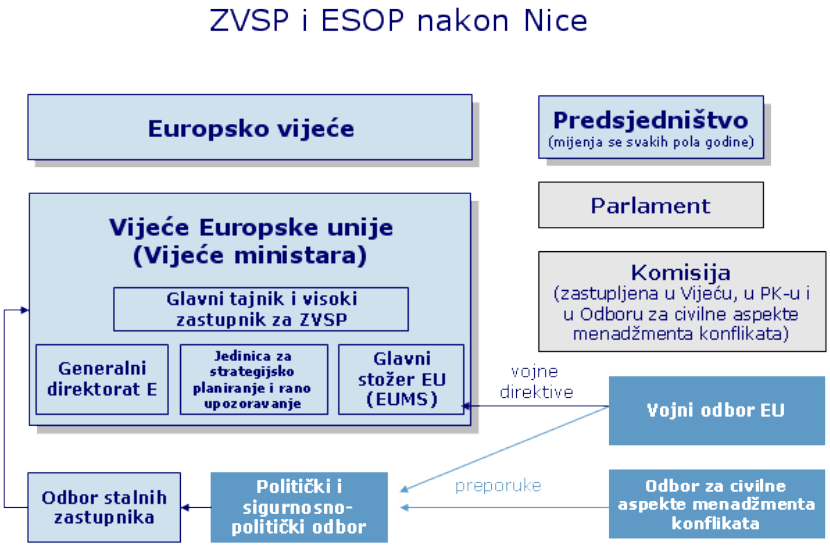

Slika 3. Institucionalna struktura nakon Ugovora iz Nice(Izvor:

http://www.dadalos-europe.org)

Odlukom Europskog vijeća došlo je i do osnivanja trajnih, kako političkih, tako i vojnih tijela: Političkog i sigurnosnog odbora, Vojnog stožera EU i Vojnog odbora EU. Vojni odbor EU čine šefovi generalštaba zemalja članica i najviše je vojno tijelo Vijeća zaduženo za provođenje svih vojnih aktivnosti. U odnosu na Politički i sigurnosni odbor ima savjetodavnu funkciju, dok Vojnom stožeru propisuje potrebne pravce djelovanja. Vojni stožer bavi se ranim upozoravanjem, strategijskim planiranjem i procjenom položaja, te obavlja funkciju analiziranja.

Slika 4. Vojni odbor EU (EUMC) i Vojni štab EU (EUMS) - vojne institucije(Izvor: http://www.dadalos-europe.org)

3.2.4. Lisabonski ugovor

Lisabonski ugovor potpisan je 13. prosinca 2007. godine, a na snagu je stupio 1. prosinca 2009. godine. Naziva se još i Reformskim ugovorom, a sačinjen je od izmijenjenih i dopunjenih temeljnih akata Unije: Ugovora o osnivanju Europske zajednice tj. Rimskog ugovora i Ugovora o Europskoj uniji tj. Maastrihtskog ugovora. Ovim ugovorom predviđene su i izvršene velike institucionalne promjene ZVSP, kao i ZSOP. Vrlo bitna novina je i ukidanje stupova tj. spajanje prvog i trećeg stupa, te se o pitanjima iz ovih područja odlučuje većinski a ne jednoglasno kao što je ranije bio slučaj s pitanjima kazneno-pravne suradnje. Drugi stup i dalje ostaje kao zaseban i odluke se donose jednoglasno, s obzirom na to da države članice nisu pokazale spremnost za odricanjem od kontrole nad donošenjem odluka u ovim područjima. Ugovor o osnivanju Europske zajednice Lisabonskim ugovorom dobio je novi naziv - Ugovor o funkcioniranju Europske unije, te već u 2. članku ZVSP utvrđuje kao područje nadležnosti EU:*„Unija je u skladu s odredbama*

Ugovora o Europskoj uniji nadležna za određivanje i provedbu zajedničke vanjske i sigurnosne politike, uključujući i postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike“ (čl. 2., st. 4. Ugovora o funkcioniranju Europske unije). Najveće novine, kada je riječ o institucionalnim promjenama, jesu institucija Stalnog predsjednika Europskog vijeća, funkcija Visokog predstavnika za Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (s izmijenjenim nadležnostima od onih koje su uvedene Ugovorom iz Amsterdama) i stvaranje Europske službe za vanjske poslove. Najbitnije institucionalne promjene koje je Lisabonski ugovor donio jesu:

- EU je postala pravno lice sa pravom zaključivanja ugovora sa drugim pravnim licima te mogućnošću članstva u međunarodnim organizacijama,
- uvođenje stalne funkcije Predsjednika Europskog vijeća koja je do tada bila rotirajuća funkcija,
- uspostavljena je i nova funkcija Visokog predstavnika EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku čime su zapravo spojene dvije prijašnje funkcije Visokog predstavnika EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i Europskog komesara za vanjske odnose,
- povećani su značaj i uloga Europskog parlamenta proširenjem njegovih ovlaštenja, a broj poslanika je ograničen na maksimalnih 750 (plus Predsjednik Europskog parlamenta),
- davanje mogućnosti nacionalnim parlamentima da sve nacrte zakona razmatraju prije njihovog usvajanja u Europskom parlamentu,
- uveden je princip dvostrukog kvalifikativnog odlučivanja u Vijeću ministara, osim u nekim osjetljivim područjima gdje i dalje važi odluka o jednoglasnom odlučivanju,
- ukinut je stupovni sistem EU i
- uvedeno je pravo na građansku inicijativu.

Osim toga, po prvi put se spominju klauzule zajedničke solidarnosti, zajedničke obrane, pitanje zaštite podataka, te stalne strukturne suradnje. Klauzula o solidarnosti je dobrovoljne prirode i primjenjuje su u slučajevima kada neka od zemalja članica postane žrtvom prirodnih nepogoda, nepogoda koje su izazvane ljudskim djelovanjem, te terorističkog napada: *„Novost u Lisabonskom ugovoru (Ugovoru o Europskoj uniji) jest uspostava tzv. trajne strukturirane suradnje: radi se o višoj razini povezanosti među državama članicama koje ispunjavaju više kriterije vojnih sposobnosti, u obavljanju najzahtjevnijih misija“* (Rudolf, 2014: 565).

Stalni predsjednik Europskog vijeća bira se na razdoblje od dvije i pol godine, uz mogućnost reizbora, kvalificiranom većinom. U vrijeme dok obavlja ovu funkciju ne može istodobno obavljati bilo kakvu javnu funkciju na nacionalnoj razini. U njegovoj je nadležnosti:

- da rukovodi i predsjedava radom Vijeća,
- da u suradnji s predsjednikom Komisije, na temelju prijedloga Vijeća za opće poslove, osigurava kontinuitet rada Vijeća,
- da nakon svakog sastanka Vijeća podnosi izvješće Europskom parlamentu i
- da djeluje s ciljem lakšeg postizanja konsenzusa, te usklađivanja stavova unutar Vijeća.

Kada je u pitanju funkcija Visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku bitno je napomenuti da, izmjenama koje Ugovor iz Lisabona donosi, ona obuhvaća i nekadašnju funkciju povjerenika za vanjske odnose. Visoki predstavnik ovlašten je i za zastupanje interesa Unije pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda, ali samo ukoliko postoji jasno definiran stav popitanju o kome se raspravlja, i isključivo ukoliko to od njega zatraže države članice. U njegovom radu pomaže mu Europska služba za vanjske poslove. Ovim ugovorom sigurnosna i obrambena politika je podignuta na višu razinu te je došlo i do proširenja Petersburških zadataka. I pored pokušaja jačanja ZVSP

očito je da i do današnjih dana države članice veoma često nezavisno djeluju u ovom području, a i kada dođe do usvajanja nekog zajedničkog stava to se događa uz velike probleme i dugoročne pregovore.

3.3. Ciljevi, institucije i zadaci zajedničke vanjske i sigurnosne politike

Prema odredbama Lisabonskog ugovora Unija utvrđuje i provodi ZVSP kako bi:

(a) "*zaštitila svoje vrijednosti, temeljne interese, sigurnost, neovisnost i cjelovitost;*

(b) *učvrstila i podržala demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava i načela međunarodnoga prava;*

(c) *očuvala mir, spriječila sukobe i jačala međunarodnu sigurnost, u skladu s ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda, načelima Helsinškog završnog akta i ciljevima Pariške povelje, uključujući i one koji se odnose na vanjske granice;*

(d) *poticala održiv gospodarski i socijalni razvoj te razvoj zaštite okoliša u zemljama u razvoju čiji je prvenstveni cilj iskorjenjivanje siromaštva;*

(e) *poticala integraciju svih zemalja u svjetsko gospodarstvo, ujedno i postupnim ukidanjem ograničenja u međunarodnoj trgovini;*

(f) *pomogla u razvoju međunarodnih mjera za očuvanje i poboljšanje kakvoće okoliša i održivo upravljanje svjetskim prirodnim dobrima, radi osiguranja održivog razvoja;*

(g) *pružila pomoć stanovništvu, zemljama i regijama pogođenima prirodnim nepogodama ili nesrećama izazvanima ljudskim djelovanjem; i*

(h) *promicala u svijetu Međunarodni sustav utemeljen na snažnijoj višestranoj suradnji i dobrom upravljanju*" (Lisabonski ugovor EU; 2009: 48., 49.)

Ključnu ulogu u provođenju ciljeva ZVSP, te donošenju odluka kojima će se omogućiti ostvarivanje postavljenih ciljeva, ima Vijeće EU. Pored Vijeća, ključna je i uloga Visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku koji istovremeno obavlja i ulogu potpredsjednika Europske komisije, a kome u radu pomaže Europska služba za vanjsko djelovanje[14]. U okviru Europskog parlamenta značajnu ulogu ima Odbor za vanjske poslove.

Slika 5. Struktura u području ZVSP/ZSOP (Izvor:

https://www.consilium.europa.eu)

Pitanje unutarnje sigurnosti Unije dodatno je aktualizirano trenutnom izbjegličkom krizom. Pored sigurnosnih pitanja, ogroman broj imigranata koji pokušavaju doći do zemalja Zapadne Europe (prije svega Njemačke), počeo je sve više narušavati sliku Unije koja se temelji na načelu humanosti. Čini se, naime, da Unija ne samo da nije bila spremna na prvi veći val emigranata koji je krenuo put Europe, već da ni kasnije nije uspjela ostvariti konsenzus po pitanju rješavanja izbjegličke krize. S jedne strane, Unija pokušava ostati odjenuta u svoj plašt humanosti, dok se sadruge strane mora suočiti sa nizom rizika i problema koje dolazak prevelikog broja ljudi sa ugroženih područja sa sobom

[14]Njena uloga je upravljanje diplomatskim odnosima EU-a s državama izvan Unije i provođenje vanjske i sigurnosne politke EU.

nosi. Iz tog razloga izbjeglička kriza dovela je do velikog razmimoilaženja među državama članicama do te mjere da je dovedena u pitanje dosljednost nekih od članica Unije ZVSP. Problemi koje aktualna izbjeglička kriza nosi sa sobom vrlo su raznoliki i nose sa sobom brojna pitanja. Najvažnije pitanje, koje najviše dovodi do razmimoilaženja u mišljenju među državama članicama, jest pitanje unutarnje sigurnosti Unije. Naime, riječ je o velikom broju ljudi potpuno drugačijih kulturoloških navika i vjerskih običaja, koje između ostalog podrazumijevaju i potpuno drugačije stavove po pitanju odnosa prema ženama i nekim manjinskim skupinama. Postavlja se pitanje kako reagirati u slučajevima eventualnih sukoba i ispada. Njihovo sankcioniranje znači narušavanje običajnih i vjerskih prava, ali istovremeno i narušavanje uspostavljenog pravnog sustava Unije. Do sličnih problema je već došlo u Njemačkoj, gdje pojedine izbjeglice nisu sankcionirane zbog određenih ispada, što je izazvalo burne reakcije domaće javnosti i dalo vjetar u leđa neonacistima i ekstremnoj desnici. Sve u svemu, može se reći da je aktualna izbjeglička kriza pokazala da mehanizmi ZVSP nisu dovoljno razrađeni i usklađeni, te da sa pojavom svake nove eventualne prijetnje tj. pojave svaka od država članica različito reagira na novonastale probleme, uz ogromne poteškoće postizanja kakvog-takvog konsenzusa.

Aktualna izbjeglička kriza nije prva situacija u kojoj države članice nisu bile u stanju zauzeti jedinstveni stav ili ostvariti značajnije rezultate u svom vanjsko-političkom djelovanju. Kao rezultat toga Unija, iako je uložila ogromna sredstva u BiH i na Kosovu, nije uspjela postići neke značajnije rezultate. Prije se može reći da se radi o protektoratima nego o teritorijima na kojima je zaista uspostavljena međuetnička suradnja. Osim toga, države članice nisu uspjele doći do jedinstvenog stava ni kada je u pitanju priznavanje Kosova. Odnos između Unije i Turske čini se da konstantno ide silaznom putanjom. Veliko nezadovoljstvo među istočnoeuropskim zemljama izazvalo je i inzistiranje Njemačke na razvijanju plinovoda Sjeverni tok. Veliki problem daljnjem razvijanju vanjske i sigurnosne politike svakako predstavlja i sve veći broj država članica koje se

suočavaju s velikim financijskim poteškoćama, te se prvenstveno okreću unutarnjim problemima zapostavljajući pritom sudjelovanje u vanjsko-političkom angažmanu Unije.

Može se reći da su do sada, u situacijama kada je bila potrebna brza reakcija u rješavanju određenih problema, najjače oružje Unije predstavljale sankcije. Druga vrsta reakcije nije ni bila moguća jer Unija još uvijek nema odgovarajuće vojne kapacitete, te ih izgledno neće ni imati u skorije vrijeme. Ne u mjeri koja može parirati ostalim velikim svjetskim igračima. Jedino za što se sa sigurnošću može reći da Unija posjeduje jest velika ekonomska moć. Uniji se često zamjera da pritišće neke zemlje zbog kršenja ljudskih prava, dok se istovremeno kršenje ljudskih prava nekih drugih zemalja u potpunosti ignorira (npr. u Saudijskoj Arabiji[15], Kataru i Bahreinu[16]). Po pitanju uspostavljanja sankcija pojedinim režimima, pokazalo se da Unija tj. sankcije koje ona postavi, mogu biti učinkovite samo u onoj mjeri u kojoj to dozvole neki drugi veliki igrači na međunarodnoj sceni. Tako i sankcije tj. *embargo*[17] na isporuku oružja Assadovu režimu nisu mogle imati velikog uspjeha ukoliko se ima u vidu da je gro oružja Assadov režim dobivao od Rusije. Kada su u pitanju zemlje koje, unatoč konstantnom kršenju ljudskih prava, ne podliježu prevelikim kritikama (u smislu jedinstvenog stava svih članica Unije) treba napomenuti da je riječ o zemljama s kojima Francuska, Njemačka i Velika Britanija ostvaruju značajnu suradnju (naročito u energetskom sektoru). To govori da ekonomski interesi ipak nadvladavaju borbu za širenje demokracije i zaštitu ljudskih prava koje Unija tako vatreno propagira.

3.3.1. Vijeće EU

U Vijeću EU zastupljene su vlade zemalja članica tj.: „*sastaju se ministri i drugi dužnosnici iz država članica, ovlašteni postupati s obvezujućim učinkom*

[15]Službeni naziv: Kraljevina Saudijska Arabija
[16]Službeni naziv: Kraljevina Bahrein
[17]Postupak jedne države ili skupine država koji ograničava isplovljavanje brodova iz nekih područja jedne države u jednu ili više drugih država.

na svoje vlade“ (Borchardt 2010: 45). Sastav Vijeća na sastancima varira ovisno od tema o kojima se raspravlja tj. pitanja koja se nastoje riješiti. U poslove Vijeća spadaju:

- razvijanje vanjske i sigurnosne politike,
- usvajanje zakona,
- odobravanje godišnjeg proračuna Unije,
- koordinacija ekonomske politike država članica,
- sklapanje sporazuma s drugim državama i
- koordinacija suradnje sudova i policija država članica.

Dakle, Vijeće na temelju smjernica postavljenih od strane Europskog vijeća, razvija i provodi vanjsku i sigurnosnu politiku. U kombinaciji s Visokim predstavnikom, Vijeće osigurava jedinstvo, učinkovitost i dosljednost vanjskog nastupa Unije. Prema tome:*„Vijeće za vanjske odnose obrađuje akcije Unije u inozemstvu, u skladu sa strateškim smjernicama Europskog vijeća, te osigurava dosljednost i koherentnost tih akcija“* (Borchardt 2010: 46). Vijeće za vanjske odnose sastavljeno je od ministara vanjskih poslova država članica ali, ovisno o pitanjima koja su na dnevnom redu, može biti sastavljeno i od ministara obrane, trgovine i razvoja. Radom Vijeća za vanjske poslove, koje se sastaje jednom mjesečno, predsjedava Visoki predstavnik za vanjsku i sigurnosnu politiku.

Na posljednjem sastanku Vijeća za vanjske poslove, održanom 15. veljače 2016. godine, najviše se raspravljalo o trenutačnoj situaciji u Siriji tj. o sigurnosnom, političkom i humanitarnom stanju u kojem se ta zemlja nalazi. Pružena je potpuna potpora Rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda br. 2254, te osuda napada na civile:„*Moramo poštovati obveze preuzete u Münchenu. Očevidna je neusklađenost između tih obveza i stvarnosti na terenu u Siriji. Svi smo se složili da je najvažnije zaštititi civile na terenu, rad nevladinih organizacija i isporuke humanitarne pomoći*“ (Mogherini, visoka predstavnica za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, 2016).

3.3.2. Visoki predstavnik za vanjske poslove i politiku sigurnosti

Lisabonskim ugovorom predviđeno je stvaranje nove funkcije Visokog predstavnika Europske unije za vanjske poslove i politiku sigurnosti engl. *High Representavive for Common Foreign and Security Policy*, čime su ujedinjene funkcije Visokog predstavnika i Europskog povjerenika za vanjske odnose. Na ovu poziciju, u studenome 2009. godine, imenovana je Catherine Margaret Ashton koja je prije toga bila članica povjerenstva zadužena za trgovinu. Na mjestu Visoke predstavnice danas se nalazi Federica Mogherini, koja je na tu funkciju imenovana u studenome 2014. godine. Do suglasnosti za njezino imenovanje nije se došlo bez problema, prije svega zbog protivljenja nekih zemalja Istočne i Srednje Europe, na prvom mjestu Poljske. Federici Mogherini (iz grupacije europskih socijalista) zamjerano je da ima previše popustljiv i blag stav prema Rusiji.

Visokog predstavnika kvalificiranom većinom imenuje Europsko vijeće, uz suglasnost Europske komisije, i potvrdu Europskog parlamenta u okviru kojeg polaže prisegu. Visoki predstavnik predsjedava Vijećem ministara vanjskih poslova, te se nalazi i na funkciji potpredsjednika Europske komisije. U svom radu Visoki predstavnik se oslanja na pomoć Europske službe za vanjsko djelovanje, te ima sljedeće nadležnosti:

- provodi vanjsku i sigurnosnu politiku u ime Unije,
- predsjedava Vijećem ministara vanjskih poslova,
- rukovodi radom Europske obrambene agencije i Europskog instituta za sigurnosne studije,
- utječe na razvoj vanjske i sigurnosne politike svojim prijedlozima,
- radi na uspostavljanja konsenzusa među državama članicama po pitanjima vanjske i sigurnosne politike,
- predstavlja Uniju na međunarodnoj sceni (npr. u UN) i sl.

Jedan od svakako najvećih problema s kojima se trenutno suočava Velika predstavnica jesu aktualna događanja u Siriji. Nezadovoljstvo Unije i SAD-a akcijama koje Rusija poduzima u toj zemlji, te izbjeglička kriza koja u velikoj mjeri ugrožava tekovine Schengen-a, katastrofalna humanitarna situacija, te opasnosti od eventualnih terorističkih napada Islamske države veliki su vanjskopolitički i sigurnosni problemi. U svojoj posljednjoj službenoj izjavi od 26. veljače 2016. godine, Visoka predstavnica je ipak pokazala svoje zadovoljstvo s obzirom na dogovor postignut između SAD i Rusije, po pitanju rješavanja trenutnih sukoba i intervencija u Siriji.

3.3.3. Odbor za vanjske poslove

Odbor za vanjske poslove Europskog parlamenta odgovoran je kako za vanjsku i sigurnosnu politiku, tako i za europsku sigurnosnu i obrambenu politiku, te u okviru svojih nadležnosti:

- odlučuje o načinu korištenja europskih financijskih sredstava predviđenih za promicanje vrijednosti i interesa Unije,
- nadzire proces proširenja,
- nadgleda procese koji se tiču ljudskih prava u trećim zemljama,
- odobrava programe pomoći i međunarodne sporazume,
- praćenje rada ostalih institucija Unije,
- unapređuje suradnje s ključnim saveznicima i sl.

3.3.4. Europski institut za sigurnosne studije

Institut EU za sigurnosne studije engl. *European Union Institute for Security Studies,* osnovan je 2002. godine kao savjetodavno tijelo Unije po pitanjima vanjske politike. Zadužen je za istraživanja svih potencijalnih sigurnosnih pitanja, kao i za pripremu predviđanja i analiza za potrebe Političkog sigurnosnog odbora i visoke predstavnice. Neovisan je u svom radu i predstavlja specifičnu vrstu foruma za raspravu, uz organiziranje konferencija (na kojima prisustvuje stotinjak sudionika od ugleda u području vanjske politike i sigurnosti

koji raspravljaju o svim bitnim vanjskopolitičkim i sigurnosnim pitanjima), seminare (prisustvuje četrdesetak sudionika koji analiziraju određene teme koje se često fokusiraju na određenu politiku ili regiju) te radne skupine (gdje prisustvuje dvadesetak sudionika koji se redovito okupljaju i prate događanja u određenim regijama ili političkim područjima). Osim toga Institut redovito objavljuje stručne publikacije i komentare koji se bavi ključnim aktualnim pitanjima vanjske i sigurnosne politike.

Centar u svom radu provodi tri funkcije:

- istražuje i raspravlja o obrambenim i sigurnosnim pitanjima koja su od značaja za Uniju,
- izrađuje i predstavlja analize neophodne za rad Vijeća i Visokog predstavnika i
- razvija transatlantski dijalog po pitanjima sigurnosti sa zemljama Europe, SAD-a i Kanade.

3.3.5. Europska obrambena agencija

Europska obrambena agencija, engl. *European Defence Agency,* za svoj cilj ima poboljšanje europske vojne suradnje i razvijanje postojećih tj. raspoloživih vojnih kapaciteta, te koordinaciju među državama članicama i podršku razvoju ZVSP. Osnovana je 12. srpnja 2004. godine i njenim radom rukovodi Visoki predstavnik, dok izvršnog direktora i njegovog zamjenika bira upravni odbor (na prijedlog Visokog predstavnika) na razdoblje od tri godine (predviđena je i mogućnost produljenja mandata na dodatne dvije godine). Trenutno u radu Agencije sudjeluje 27 država članica (izuzetak je Danska) uz sklopljene ugovore s nekim državama koje su izvan Unije (Švicarska, Norveška, Ukrajina i Srbija). Sve odluke se donose jednoglasno.

Agencija je, također, zadužena za pomoć u realizaciji Plana aktivnosti europskih kapaciteta, engl. *European Capability Action Plan*.

3.3.6. Europski satelitski centar

Satelitski centar EU, engl. *European Union Satellite Centre* (dalje: Satcen) osnovan je s ciljem podupiranja zajedničke vanjske i sigurnosne politike uz pomoć svoje infrastrukture u svemiru, te drugih dodatnih podataka (satelitske snimke i snimke iz zraka). Pod nadzorom je Političkog i sigurnosnog odbora i djeluje po smjernicama Visokog predstavnika. U njegovu nadležnost spadaju:

- geoprostorna obavještajna djelovanja,
- osiguravanje specijalizirane obuke analitičarima snimaka,
- podupire planiranje za nepredviđene okolnosti,
- postavlja inicijative za razvijanje sposobnosti,
- podupire humanitarna djelovanja i misije,
- obavlja sigurnosni nadzor i
- prati opći kriminal.

3.3.7. Europska služba za vanjsko djelovanje

Europska služba za vanjsko djelovanje, engl. *European External Action Service*, službeno je s radom započela 1. siječnja 2011. godine sa sjedištem u Bruxellesu. Služba je zadužena za rukovođenje diplomatskim odnosima EU-a s državama izvan nje te provođenje vanjske i sigurnosne politike Unije. U svom radu služba pomaže Visokoj predstavnici u provođenju vanjske i sigurnosne politike, rukovodi strateškim i diplomatskim odnosima s državama izvan EU i osigurava suradnju s diplomatskim službama kako država članica, tako i UN-a te vodećih svjetskih sila. Djelovanje službe trebalo bi omogućiti uspostavu mira i jamčenje sigurnosti državama članicama, uspostavljanje prijateljskih odnosa unutar europske susjedske politike, borbu protiv opasnosti koje nose klimatske promjene i kršenje ljudskih prava, te pružanje humanitarne i razvojne pomoći.

Pored centrale u Bruxellesu, služba raspolaže i sa 140 ispostava diljem svijeta. S obzirom na aktualnu prijetnju od eventualnih terorističkih napada služba je zadužena i za pružanje tehničke pomoći zemljama sjeverne Afrike i

Bliskog istoka u suzbijanju trgovine kulturnim dobrima koja predstavlja jedan od glavnih načina financiranja terorističkih organizacija. Naime, jedna od trenutno najčešće spominjanih terorističkih grupacija u svijetu– ISIS, svoje aktivnosti financira kako prodajom nafte, tako i prodajem kulturnog nasljeđa.

3.4. Oružane snage EU

Najveći prioritet u procesu europskih integracija, od samih početaka nastanka Unije, bio je na razvijanju ekonomskih i političkih odnosa, bez adekvatnog napretka po pitanju vojnog područja. Razlog tome leži u činjenici da je dugo vremena SAD na sebe preuzimala ulogu vojne obrane zapadnoeuropskih zemalja: „*Utvrđeno je da vojno-sigurnosni kapaciteti država članica nisu dovoljni za rješavanje novih izazova iz 90-tih godina dvadesetog stoljeća i da nisu u stanju da nametnu odgovarajuća rješenja; da je neophodno započeti formiranje zajedničkih kapaciteta kojima bi Unija potvrdila svoje vanjskopolitičke i sigurnosne ambicije; te da bi bilo poželjno smanjiti veliku ovisnost o vojnim snagama SAD u osiguravanju europske stabilnosti i sigurnost“* (Šegvić, 2010: 627). Zemlje Zapadne Europe nastojale su osnovati svoje vlastite oružane snage koje bi izlazile iz nacionalnih okvira država članica. Razlog tome se nalazi u jednostavnoj činjenici da je, u mnogim situacijama, ostvarivanje diplomatskih nastojanja znatno lakše ukoliko iza njih stoji odgovarajuća vojna sila: „*To se najjasnije iskazalo tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća, od Zaljevskog rata do rata u bivšoj Jugoslaviji, koji EU nije mogla zaustaviti diplomatskim naporima, jer ih nije mogla podržati respektibilne vojnom silom*“ (Šegvić, 2010: 622).Prvi pokušaj osnivanja takvih snaga jeste formiranje tzv. Eurokorpusa 1992. godine, na francusko-njemačku inicijativu: *„Eurokorpus je formiran kao multinacionalna vojna formacija koja ne pripada postojećoj vojnoj strukturi NATO-a, niti bilo kojoj drugoj vojnoj organizaciji“* (Šegvić, 2010: 626). Eurokorpus je, između ostalog, trebao osigurati podršku Snagama za brzu intervenciju EU i bio je podređen Zajedničkom komitetu u kome su se sve odluke donosile jednoglasno, a bio je sastavljen od po dva predstavnika svih

država članica. Njegovo angažiranje bilo je predviđeno, po potrebi, iu okviru misija UN-a, OESS-a i NATO-a, pri čemu se mogao koristiti u tri područja: pripremanju i izvođenju humanitarnih misija i misija podrške stanovništvu, sudjelovanja u borbenim operacijama za potrebe obrane saveznika (sukladno članku 5 Sjevernoatlantskog ugovora) i operacijama uspostavljanja i održavanja mira pod okriljem OESS-a i UN-a.

Eurokorpus je sačinjen od Glavnog stožera, bojne za njegovu potporu i podređenih postrojbi. Iz postrojbi koje ima na raspolaganju Eurokorpus može angažirati najviše 60.000 ljudi, uz mogućnost priključivanja dodatnog ljudstva koje mu može biti dodijeljeno od strane zemalja koje nisu članice. Postrojbe Eurokorpusa sudjelovale su u misiji u BiH 1998. godine i na Kosovu 2000. godine. Važnost Misije na Kosovu ogleda se u činjenici da je to bio prvi slučaj da su oružane snage 39 zemalja (računajući Rusiju i članice NATO-a) bile podređene zapovjedniku Eurokorpusa. 1999. godine francusko-njemački savjet donio je odluku da se Eurokorpus angažira u operacijama upravljanja krizom što je i prihvaćeno na sastanku Europskog vijeća održanog u Kölnu 1999. godine. Na istom sastanku promovirana je i ZSOP, engl. *Common European Security and Defence Policy*. Iste godine članice Eurokorpusa su transformirale Eurokorpus u Korpus za brzo reagiranje (trebao je istovremeno biti na raspolaganju i EU i NATO savezu).

Najveći poticaj razvoju oružanih snaga Unije, dali su sukobi na zapadnom Balkanu. Naime, u slučaju sukoba koji su se tada pojavili, UN nisu bile u stanju pokrenuti dovoljno brzu i snažnu akciju za sprječavanje sukoba, prije svega zbog potrebe za dogovorom i širokom suglasnošću. SAD su također kasnile u poduzimanju akcija suzdržavajući se od vojne intervencije u strahu od potrebe za kopnenim operacijama. Kašnjenje u reagiranju, koje je rezultiralo tisućama žrtava, natjeralo je Europske lidere da ubrzano djeluju na stvaranje i osnaživanje vlastitih vojnih kapaciteta. Tako su i u Helsinkiju 1990. godine, na Summitu Europskog vijeća države članice raspravljale o načinima provođenja tzv.

Petersburških zadataka[18]. Svakako najznačajniji rezultat ovog Summita bio je planiranje poticaja razvoja vojnih snaga koje bi bile sposobne za brze razmještaje, tj. tzv. snage za brze intervencije. Odlučeno je da bi već do 2003. godine države članice morale biti sposobne da u roku od najkasnije 60 dana od usvajanja odluke o intervenciji angažiraju 50 – 60 tisuća vojnika koji bi se moglipriključiti ovim snagama te da njihovo prisustvo osiguraju u trajanju od najmanje 1 godine. Za ostvarivanje ovih zadataka, bilo je neophodno formiranje novih, kako političkih tako i vojnih tijela u okviru Europskog vijeća. Iz tog razloga formirani su političko sigurnosni komitet, vojni štab i vojni komitet.

3.4.1. Sigurnosne misije i operacije

U skladu s pogoršanjem sigurnosne situacije na globalnoj razini, velikom nestabilnošću i sve većem broju područja zahvaćenim nekom vrstom sukoba, uz sve veće širenje novih prijetnji u vidu organiziranog kriminala i terorizma, iskazala se rastuća potreba za boljom koordinacijom vanjskog djelovanja Unije s ciljem osposobljavanja partnerskih država za suočavanje s rastućim problemima: "*S ciljem očuvanja mira, sprečavanja sukoba i jačanja međunarodne sigurnosti, a u skladu s načelima Povelje UN-a, EU može upotrebljavati instrumente zajedničke sigurnosne obrambene politike na misijama izvan svojeg državnog teritorija i, na taj način, obavljati velik broj zadaća"* (Članak 43. Ugovora o Europskoj uniji). Svoje angažiranje u ovim slučajevima Unija ostvaruje primjenom različitih instrumenata koji za svoj cilj imaju izgradnju učinkovitih i demokratskih institucija u području sigurnosti i pravosuđa, kao iu uspostavljanju učinkovite pogranične kontrole. U većini slučajeva to ne podrazumijeva fizičko prisustvo oružanih snaga EU na teritorijima partnerskih zemalja, već pružanje tehnološke i savjetodavne pomoći, te pomoć u izgradnji sigurnosnih kapaciteta. Tako je npr. 2014. godineUnija sudjelovala u reformi sektora civilne sigurnosti u Ukrajini, pružajući prije svega

[18]Borbeni zadaci u upravljanju krizama, uključujući i uspostavljanje mira, humanitarni i zadaci spašavanja te očuvanje mira.

savjetodavnu i stratešku pomoć. Potpora u izgradnji vojnih kapaciteta te modernizacije vojske pružena je i Srednjoafričkoj Republici. U Maliju civilna misija ZVSP Unije pokušala je pomoći strateškim savjetovanjem uspostavljanju trajnog mira, demokratskog poretka i učinkovitijih sigurnosnih snaga. Istovremeno, Kamerun od Unije pomoć u opremi i savjetima dobiva u cilju borbe protiv Boko Harama[19] kao velikog destabilizirajućeg faktora u zapadnoj Africi.

Jedna od najpoznatijih misija Unije svakako je policijska misija u Bosni i Hercegovini (dalje: EUPM/BiH) koja je započeta 01. siječnja 2003. godine s ciljem preuzimanja zadataka i zaduženja Međunarodnih policijskih snaga UN-a. Osnovni zadatak misije EUPM/BiH ogledao se u formiranju multinacionalnih policijskih snaga koje će biti u stanju efikasno održavati sigurnost i boriti se protiv organiziranog kriminala. U misiji je sudjelovalo više od 500 policajaca i bila je to prva policijska misija Unije.

Slika 6. Šef misije EUPM/BiH Stefan Feller (Izvor:

http://www.eeas.europa.eu)

[19]2002. kada je skupina osnovana, nije zvana Boko Haram, već nigerijski talibani. Ovo je nigerijska islamistička skupina koja djeluje kao naoružana džihadistička skupina. Protive se svemu što se naziva „nemoral“ Zapadnog svijeta - u vidu seksualnosti, te smatraju rasprostranjenu korupciju i kriminal u Nigeriji kao posljedicu utjecaja Zapadnog svijeta i ne-islamskog obrazovanja. Zahtjevaju da se muslimansko šerijatsko pravo i islamske škole uvedu diljem Nigerije, a za cilj imaju svrgavanje državne sekularne vlade.

Nedugo nakon prve policijske misije, Unija je pokrenula i prvu vojnu misiju 31. ožujka 2003. godine. U pitanju je bila tzv. Operacija Concordia, započeta na zahtjev vlade Makedonije, u kojoj su snage Unije zamijenile svoje prethodnike iz NATO akcije pod nazivom Allied Harmony. Misija je uspostavljena s ciljem održavanja stabilne sigurnosne situacije tj. rješavanja sukoba do kojih je dolazio između makedonskih vlasti s jedne i albanske manjine s druge strane, te kontrola poštovanja primjene Ohridskog sporazuma potpisanog 2001. godine. Ovu misiju sačinjavalo je 350 lako naoružanih vojnika iz 27 zemalja, od čega je 13 članica Unije i 14 partnerskih država. Vodeću ulogu u rukovođenju ovom misijom imala je Francuska. 15. prosinca 2003. godine ovu misiju je zamijenila nova policijska misija pod nazivom EUPOL Proxima, u čijem ostvarivanju je sudjelovalo oko 200 stručnjaka iz područja sigurnosti i policijskih pripadnika. 15.prosinca 2005. godine ovu misiju je zamijenila misija Policijskog savjetodavnog tima Unije, sastavljenog od 30 policijskih savjetnika.

Slika 7. EUPOL PROXIMA - svakodnevno praćenje(Izvor:

http://www.eeas.europa.eu)

2003. godine Unija je, na poziv Vijeća sigurnosti UN, pokrenula operaciju Artemis u cilju sprječavanja humanitarne katastrofe na sjeveroistoku Konga. Dominantna uloga u ovoj misiji pripala je Francuskoj koja je, u okviru misije, imala 1.700 svojih vojnika, od 1.800 koliko je činilo cijelu misiju. Ova operacija značajna je zbog činjenice da je ovo bilo prvo vojno angažiranje Unije izvan europskog kontinenta, te iz razloga što se oslanjala isključivo na sredstva i

kapacitete Unije, bez ikakve umiješanosti NATO-a. Operacija je trajala do 01. rujna 2003. godine kada su je zamijenile mirovne snage UN-a.

Slika 8. Operacija Artemis- Javier Solana posjetio Buni-u(Izvor:

http://www.eeas.europa.eu)

Ponovno angažiranje snaga Unije u Bosni i Hercegovini desilo se 02. prosinca 2004. godine, povlačenjem NATO snaga. Operacija Althea pokrenuta je s ciljem osiguranja provedbe i poštivanja Daytonskog sporazuma, osiguranje poštivanja principa multietničnosti i stabilnosti, omogućavanje razvitka BiH i njenog napretka ka Uniji, podršku reformi vojske i policije (osobito u borbi protiv organiziranog kriminala), te pomoć u pronalaženju optuženika za ratne zločine. U ovoj operaciji sudjelovalo je čak 7.000 vojnika iz 33 države, od čega su čak 22 države članice Unije.

Slika 9. Operacija Althea – S. Chahin posjetila je 2016. sjedište EUFOR baze

u Sarajevu(Izvor: http://www.eeas.europa.eu)

Osim toga, Unija je organizirala i policijsku misiju u Kongu 2005. godine (EUPOL Kinshasa), policijsku misiju potpore palestinskoj policiji (EUPOL Copps), u Afganistanu (EUPOL Afganistan) 2007. godine, na Kosovu (EULEX KOSOVO) 2008. godine , u Somaliji 2008. godine (EUNAVFOR), u Maliju (EUTM) 2013. godine, vojna operacija u Srednjoafričkoj republici 2014. godine (EUFOR) itd.

22. lipnja 2015. godine Europska unija pokrenula je EUNAVFOR MED; engl. *European Naval Force – Mediterranean,* misiju na Mediteranu s ciljem neutralizacije postojećih ruta za krijumčarenje migranata. Sa ciljem zaštite vanjskih granica Unije. 2004. godine osnovan je i Frontex;engl. *European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union*, uz sudjelovanje 27 članica Unije. Osnovni cilj aktualne operacije Triton je čuvanje europskih granica na moru, te spašavanje migranata nakon velikog broja nastradalih na pomorskim migratornim rutama. Povod za pokretanje ovakve akcije bio je brodolom libijskog broda u kome je nastradalo 1.200 ljudi. U okviru ove akcije angažiran je i brod Hrvatske ratne mornarice BŠ-72 Andrija Mohorovičić. Unija je, u posljednjih godinu dana, često kritizirana zbog odluke Bruxellesa o povećanju broja brodova koji sudjeluju u ovoj misiji ali je i ukinula njihovo sudjelovanje u aktivnoj potrazi za utopljenicima i akcijama spašavanja. Naime, stav Unije je da takvi potezi samo dodatno ohrabruju migrante. Osim toga, kritike upućene Uniji odnose se i na činjenicu da uslijed njihove aktivnosti na moru krijumčari sve češće biraju znatno opasnije rute, sa znatno većim brojem nastradalih. Od prvih slučajeva utapanja migranata koji su izazivali značajne reakcije, kako dužnosnika Unije, tako i javnosti, izgleda da se danas došlo do situacije gdje se na takva događanja sve manje reagira. Za sada se svakako može reći da je po pitanju aktualne izbjegličke krize Europa imala neadekvatne i nepravovremene odgovore.

3.5. RH i zajednička vanjska i sigurnosna politika EU

Punopravnim članstvom u EU i NATO Republika Hrvatska ostvarila je svoje najznačajnije vanjsko-političke ciljeve, osiguravajući i jačajući time svoju ulogu na međunarodnoj sceni, osiguravajući političku stabilnost i gospodarsku konkurentnost, kao i svoju sigurnosnu situaciju: *„Republika Hrvatska, žrtva oružane agresije s početka devedesetih godina, pristupila je euroatlantskim integracijama s interesom da će, u slučaju eventualne ponovne oružane agresije na svoj teritorij, dobiti punu pomoć ostalih članica tih saveza“* (Rudolf ml, 2014: 570). Uključivanje u sustav kolektivne obrane sa sobom donosi vrlo visok stupanj sigurnosti, ali sa sobom nosi i obvezu sudjelovanja tj. doprinosa sigurnosnom i obrambenom sustavu. Prema čl. 7 Ustava Republike Hrvatske predviđene su tri vrste misija oružanih snaga i to: potpora nacionalnim civilnim institucijama (u slučajevima poplava, požara, potresa i sl.), pružanje doprinosa međunarodnoj sigurnosti te obrana RH i saveznika. Dakle, pored sudjelovanja u ZVSP, RH sudjeluje iu ZSOP Unije. Sukladno tome, RH je članica Europske obrambene agencije i Satcen-a.

Svoje preuzete međunarodne obveze RH ispunjava sudjelovanjem u međunarodnim mirovnim misijama i operacijama. Prva takva operacija bilo je sudjelovanje u misiji UN-a u Sijera Leone-u 1999. godine, gdje je RH imala svojih deset nenaoružanih promatrača unutar UNAMSIL misije. Trenutno, kada su u pitanju misije i operacije pod vodstvom i organizacijom EU, RH sudjeluje u EU NAVFOR ATALANTA misiji u Somaliji, te operaciji TRITON. Svoje sudjelovanje u operaciji u Somaliji RH je započela 2009. godine slanjem jednog pripadnika Hrvatske ratne mornarice, koji je svoj zadatak u okviru ove misije obavljao na francuskoj fregati. Osim toga: „*Republika Hrvatska u operativnom zapovjedništvu operacije u Northwood sudjeluje od 10. kolovoza 2009. u redovitim šestomjesečnim rotacijama na poziciji časnika za analizu operacije u Odjelu CJ-5*“ (Oružane snage Republike Hrvatske: http://www.osrh.hr). Trenutno je u ovom zapovjedništvu angažiran jedan časnik oružanih snaga RH.

U okviru operacije TRITON oružane snage RH imale su angažiranih svojih pedeset pripadnika i brod BŠ-72 Andrija Mohorovičić. Njihovo angažiranje trajalo je od 30. srpnja do 5. studenoga 2015. godine. Osim toga, u operacijama Unije, RH sudjeluje i u operaciji Althea u BiH, pružanjem logističke potpore. Istu vrstu angažiranja RH ima i u EULEX misiji na Kosovu.

Slika 10. Mapa trenutnog učestvovanja oružanih snaga RH u misijama i operacijama potpore miru (Izvor: http://www.osrh.hr)

4. CASE STUDY – Reakcije i mjere EU prema rastućoj opasnosti od terorizma

Nakon terorističkih napada na SAD do kojih je došlo 11. rujna 2001. godine Unija je morala redefinirati, prije svega, svoju ZSOP:*„Zbog promijenjenog međunarodnog sigurnosnog konteksta i shvaćanja sigurnosti, terorizam i borba protiv terorizma te zaštita samih građana EU morali su biti u fokusu rasprave daljnjem razvoju ESDP i njenih kapaciteta“* (Šegvić, 2010: 628). Europa je postala bolno svjesna narasle potrebe za redefiniranjem osnovnih ciljeva ZVSP-a, ciljeva i instrumenata neophodnih za provedbu zacrtanih ciljeva, te uspostavljanju za to potrebnih vojnih kapaciteta.

Bez oklijevanja se može reći da terorizam u današnje vrijeme predstavlja najveću prijetnju po sigurnost europskih zemalja, ukoliko se uzme u obzir činjenica da Europa danas predstavlja ne samo metu već i bazu terorista. Regionalni sukobi, naročito oni na Bliskom istoku, dodatno povećavaju opasnost od terorističkog djelovanja u Europi, što je uvjetovalo potrebu pomicanja linije obrane izvan granica Unije. Potreba za bržim i efikasnijim razvitkom mjera nužnih za borbu protiv terorizma dodatno je dobila na značaju nakon terorističkog napada u Madridu 11. ožujka 2004. godine. Tako je ubrzo nakon napada Europsko vijeće ustanovilo funkciju protuterorističkog koordinatora nadležnog za prikupljanje svih relevantnih informacija koje se tiču terorističkih djelatnosti, te koordiniranje zemalja članica u zajedničkoj borbi protiv terorizma.

Tijekom veljače 2010. godine EK usvojila je Strategiju unutarnje sigurnosti EU, čime je nastavljena primjena Strategije sigurnosti iz 2003. godine, te Stokholmskogprograma[20]. Sa ciljem borbe protiv terorizma predviđeno je sprječavanje financiranja te praćenje financijskih transakcija terorističkih skupina, zaštita prometnog transporta i poduzimanje mjera osnaživanja društvene zajednice u smislu sprečavanja regrutacija. Od izuzetnog značaja za

[20]Otvoren i siguran sustav koji je na usluzi građanima i pruža im zaštitu. Europsko vijeće usvojilo ga je. prosinca 2009. za razdoblje od 2010. do
2014. godine, a predviđa niz važnih inicijativa na području policijske i pravosudne suradnje.

ostvarivanje postavljenih ciljeva jest uspostavljanje Stalnog odbora za unutarnju sigurnost engl. *Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security* (dalje: COSI), koji funkcionira unutar Vijeća EU s ciljem koordinacije suradnje svih agencija Unije koje sudjeluju u očuvanju unutarnje sigurnosti Unije.

Prijetnju od terorizma Unija svakako mora shvatiti ozbiljno s obzirom na činjenicu da je pružala podršku SAD-u u svrgavanju režima diljem arapskog svijeta, kao i na činjenicu da je veći dio država članica Unije dio NATO. Pritom, vrlo uznemirujuće djeluje činjenica da, među do sada privedenim ili ubijenim teroristima na teritoriju Unije, dominiraju oni koji su veći dio svog života upravo i proveli u zemljama Zapadne Europe. Istraživanje provedeno u Nizozemskoj *(Jihad terrorists in Europe, their characteristics and circumstances in which they joined the jihad: an exploratory study)* pokazalo je da je od ukupnog broja privedenih i ubijenih terorista na tlu Europe čak 40% rođeno u zemljama članicama Unije (neki čak pripadaju i drugoj ili trećoj generaciji) dok je još dodatnih 50% odraslo tj. provelo veći dio svog života u Europskim zemljama. Pri tom, isto istraživanje pokazuje da najveći broj otkrivenih terorističkih mreža postoji u Ujedinjenom Kraljevstvu, Nizozemskoj, Francuskoj, Belgiji i Španjolskoj. Uvjerljivo najveći broj pripadnika ovih mreža regrutiran je u Ujedinjenom Kraljevstvu. Bitan podatak na koji je ukazala ova studija jest da je najveći broj terorista regrutiran preko društvenih mreža. Terorističke grupe na ovaj način lako dopiru do socijalno izoliranih pojedinaca i to postižu sve lakše, ukoliko se uzme u obzir činjenica da sve veći postotak stanovništva Europe pokazuje negativan stav prema pripadnicima muslimanske vjere, te prema doseljenicima (čak i onima koji već generacijama žive na teritoriju unije).

Slika 11. ISIS na društvenoj mreži Facebook (Izvor:

http://socialnewsdaily.com)

Bitno je napomenuti da se korijeni današnjeg terorizma svakako mogu pronaći iu činjenici da je globalizacija dovela do ogromnog jaza između bogatih i siromašnih. Nezadovoljstvo ljudi je sve veće, osobito u onim zemljama koje, i pored značajnih resursa, ne uspijevaju dostignutiočekivanu razinu ekonomskog razvoja. Naime, većina svjetskih izvora nafte nalazi se na teritoriju arapskih tj. islamskih država. Međutim, najveću korist od tih izvora ostvaruju multinacionalne kompanije, ostavljajući lokalnom stanovništvu samo mrvice koje su u velikom neskladu s profitom koji ostvaruju spomenute tvrtke. U cilju zadržavanja kontrole nad spomenutim izvorima nafte, te u cilju zaštite interesa svojih kompanija, zapadne države vrlo često provode ogroman političkii ekonomski pritisak, a nerijetko i vojni. Mladi koji se u takvim uvjetima osjećaju diskriminirano i oštećeno, veoma su laka meta za regrutaciju od strane terorističkih skupina. Sa druge strane, suvremene terorističke organizacije u svom radu često djeluju i ponašaju se kao multinacionalne kompanije ostvarujući sredstva neophodna za financiranje razgranatim legalnim poslovima sa naftom, nekretninama, dijamantima i zlatom i sl. Osim toga svoja sredstva ostvaruju i nelegalnim poslovima, često u sprezi s organiziranim kriminalom u

smislu prodaje droge, trgovine ljudima, krivotvorenja novca, trgovine oružjem i eksplozivima i sl.

4.1. Antiterorističke mjere EU nakon terorističkog napada 11. rujna 2001

Prije 11. rujna 2001. godine Unija nije imala neku značajnu koordinaciju među državama članicama po pitanjima antiterorističke politike. Čak i među državama članicama malo je bilo onih koje su imale razrađene i isplanirane značajnije protuterorističke mjere. Izuzetak su bile Velika Britanija, Španjolska, Njemačka, Francuska, Portugal i Italija koje su ranije već imale iskustva s terorističkim akcijama na vlastitim teritorijima. Teroristički napad od 11. rujna 2001. godine ostavio je svijet u šoku, te primorao mnoge države da se dodatno pozabave sigurnošću i problemima rastuće opasnosti od terorizma. Konačna bilanca ovog napada je 2.996 nastradalih i preko 6.000 povrijeđenih.

Slika 12. Teroristički napad na Svjetski trgovinski centar 11.rujna 2001. god.

(Izvor: http://www.youdecidepolitics.com)

Ni Unija nije ostala imuna na ovakva razmišljanja i promjene koje su bile neophodne za podizanje stupnja sigurnosti. To je podrazumijevalo određene promjene u ZVSP i usvajanje odgovarajućih protuterorističkih mjera, ne samo unutar Unije kao cjeline, već i na razini svih država članica pojedinačno. Na nacionalnoj razini, u tim izmjenama su prednjačile Francuska, Njemačka i Velika Britanija. I još jednom je ovdje došlo do nejedinstva i prevladavanja nacionalnih interesa nad interesima Unije. Naime, istovremeno dok je Unija kao cjelina pokušavala uspostaviti određene institucionalne i zakonske okvire neophodne za borbu protiv terorizma, već navedene vodeće europske države su provodile vlastite mjere koje veoma često nisu bile u skladu s mjerama koje je uspostavljala i poduzimala Unija. I još jednom se pokazalo da nacionalni interesi često prevladavaju onemogućavajući ostvarivanje zacrtanih vanjsko-političkih i sigurnosnih mjera Unije. Razlog tome leži u činjenici da promjene u sigurnosnoj i obrambenoj politici koje Unija poduzima u svrhu borbe protiv terorizma uvelike zadiru u pitanja koja su od velikog značaja za nacionalnu sigurnost zemalja članica.

Ono što je postalo očito nakon događaja od 11. rujna jest činjenica da su se antiterorističke mjere Unije razvijale u drugačijem smjeru od onog kojim je krenula SAD. Za razliku od SAD-a Unija je usvajala tzv. meke mjere sigurnosti koje su bile zasnovane na diplomatskim aktivnostima, kriznom menadžmentu, koordinaciji u razmjeni obavještajnih podataka, izgradnji mjera prevencije ekstremizma, unapređivanje borbe protiv organiziranog kriminala i sl. 21. rujna 2001. godine Europsko vijeće je na izvanrednom sastanku usvojilo niz antiterorističkih mjera u okviru Akcijskog plana za borbu protiv terorizma. Mjere sadržane u ovom planu pretpostavljale su poboljšanje koordinacije u područjima policije i sudstva, unapređenje instrumenata kojima se može umanjiti teroristička prijetnja, te niz mjera koje su prvenstveno imale za zadatak spriječiti financiranje terorističkih skupina. Provedba Akcijskog plana nije išla nimalo lako zbog problema s kojim se suočavao po pitanju usklađivanja s nacionalnim zakonskim propisima. Ovim dokumentom Unija je iskazala i svoju solidarnost sa SAD-om

ukazujući na to kako je spomenutim terorističkim činom napadnuto demokratsko i slobodno društvo u cjelini a ne samo jedna država.

Problemi su nastali i kod donošenja Okvirne odluke o europskom uhidbenomnalogu engl. *The EU Framework Decision on the European Arrest Warrant,* 2002. godine., a koja je predviđala uspostavu procedure izručenja osoba traženih zbog terorizma, te priznavanje presuda između država članica. Problem je nastao jer nisu sve članice bile spremne ratificirati ovu odluku. Pritom je još bitno napomenuti da je u okviru Europske sigurnosne strategije terorizam priznat kao jedna od prijetnji europskoj sigurnosti koja ni po čemu ne prednjači u odnosu na ostale prijetnje poput organiziranog kriminala, regionalnih sukoba ili oružja za masovno uništenje.

4.2. Antiterorističke mjere EU nakon terorističkog napada u Madridu 11. ožujka 2004

11. ožujka 2004. godine dogodio se jedan od najtežih terorističkih napada na teritoriju kontinentalne Europe. Tijekom najveće jutarnje gužve deset bombi, postavljenih u četiri vlaka, na tri različite željezničke postaje potresle su Madrid u 07:38h. Tom prilikom nastradalo je 192 ljudi, dok je više od 2.050 ljudi ranjeno. Španjolske vlasti su za ovaj napad, u početku, optužile baskijske separatiste tj. ETU[21] koja je i ranije imala učešća u manjim terorističkim napadima. ETA je odbacila odgovornost da bi se nedugo nakon toga oglasila Al Kaida preuzevši odgovornost za napad na sebe. Za razliku od prethodnog napada u SAD-u, ovaj napad se dogodio na europskom tlu, u zemlji članici Unije.

[21]Skraćenica za:Euskadi Ta Askatasuna, Baskija i sloboda. Naoružana baskijska paravojna organizacija.

Slika 13. Teroristički napad u Madridu 11.ožujka 2004 (Izvor:

http://notelotomescomoalgopersonal)

Na teroristički napad u Madridu Unija je reagirala donošenjem Deklaracije o sprječavanju terorizma engl. *Declaration on combating terrorism*, s ciljem osiguranja zajedničke reakcije svih članica Unije i uvođenja načela solidarnosti koji je predviđao da, u slučaju terorističkog napada na jednu od država članica, sve ostale države članice trebaju mobilizirati sve svoje raspoložive resurse, računajući tu i one vojne. I ponovno se, kao što je to već ranije bio slučaj, Unija suočila s problemima uvjetovanim nejedinstvom članica i prevagom nacionalnih interesa. Naime, ne samo da države članice nisu bile spremne da u potpunosti razmjenjuju obavještajne podatke, već se nisu mogle ni dogovoriti što klauzula solidarnosti podrazumijeva tj. o zadanim načinima pomoći državi koja je žrtva napada. Da bi se nedoumice i neslaganja prebrodili Javier Solana je predložio niz mjera koje su u značajno manjoj mjeri zadirale u samostalnost obavještajnih službi država članica, omogućavajući time njihovu selektivnu primjenu i određeni nivo konsenzusa oko poštovanja predviđenih mjera.

Cjelokupna ideja o solidarnosti država članica, u slučajevima kada je jedna od njih izložena terorističkom napadu, prvi put se pojavila u Nacrtu ugovora za donošenje europskog ustava engl. *The Draft Treaty for establishing a Constitution for Europe*. Međutim, kako taj Ustav nije ratificiran, ova ideja je usvojena u vidu političke deklaracije 25. ožujka 2004. godine. Pritom je bitno napomenuti da ova deklaracija nije bila obvezujućeg karaktera. U studenome iste godine Unija je usvojila Konceptualni okvir za borbu protiv terorizma engl. *Conceptual Framework on the ESDP dimension of the fight against terrorism*. Ovaj okvir predviđao je četiri načina borbe protiv terorizma: zaštita, prevencija, upravljanje krizama i posljedicama koje iz njih nastanu, te pomoć trećim zemljama u borbi protiv terorizma. Ipak, iu ovom slučaju predviđeno je dobrovoljno sudjelovanje zemalja članica u ostvarivanju zadanih ciljeva.

Daljnji pokušaji uspostavljanja jedinstvenih antiterorističkih mjera pokušali su se ostvariti usvajanjem Haškog programa engl. *The Hague Programme,* 2004. godine. I ovim dokumentom bila je predviđena razmjena obavještajnih podataka kao primarna mjera borbe protiv terorizma. Međutim, ta razmjena podataka je bila zasnovana na principu dostupnosti tj. ostavljala je slobodu nacionalnim obavještajnim službama da samostalno odlučuju što i koliko od prikupljenih podataka žele podijeliti s drugim članicama. Dakle, nastojanja država članica da svoje obavještajne službe zadrže podalje od Unije kao cjeline i ostalih država članica, opet se pokazalo kao ogromna prepreka uspostavljanju jedinstvenih antiterorističkih mjera, iako se već pokazalo da nacionalne službe pojedinačno nisu u stanju učinkovito spriječiti terorističke napade.

Europskom antiterorističkom strategijom utvrđena su četiri osnovna instrumenta borbe protiv terorizma: zaštita potencijalnih meta, sprječavanje radikalizacije i novačenja, poboljšavanje reakcija na posljedice terorističkih napada, te učinkovitije zakonsko proganjanje pripadnika terorističkih skupina. I ovom dokumentu, iako je njime u određenoj mjeri unaprijeđeno pitanje sigurnosti u slučajevima terorističkih napada, nedostaje usklađenost vanjske i unutarnje politike Unije. U okviru uspostavljanja i institucionalizacije antiterorističkih mjera

Visoki predstavnik za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku dobio je svog Osobnog predstavnika za protuterorističku strategiju, čime je pokušano usklađivanje antiterorističkih mjera Unije i zemalja članica. Međutim, imenovani Osobni predstavnik podnio je ostavku uz obrazloženje da nije u stanju provoditi predviđene mjere uslijed prilično ograničenih ovlasti. Naime, on ne samo da nije imao instrumente kojima bi primorao države članice na provedbu zacrtanih mjera, već nije bio ovlašten ni za predlaganje novih mjera.

4.3. Reakcija i mjere EU nakon terorističkog napada u Parizu 13. studenog 2015

Teroristički napad koji je krajem prošle godine šokirao Europu i svijet dogodio se u Parizu, u studenome 2015. godine, kada je koordiniranim napadima na šest različitih lokacija nastradalo 129 ljudi, dok je preko 350 ljudi ranjeno. Najveći broj nastradalih, njih 80, nastradalo je kada je u koncertnoj dvorani Le Bataclan otvorena vatra. Istovremeno, napadi su se odvijali oko stadiona Stade de France, na kojem se u tom trenutku odigravala prijateljska utakmica između nacionalnih nogometnih timova Francuske i Njemačke, te u restoranima Le Petit Cambodge, Le Carillon i La Belle Équipe, kao i u jednom McDonalds-u. U svojoj prvoj reakciji nakon napada Francuska je, pored uvođenja izvanrednog stanja, uvela i granične kontrole. Francuski predsjednik François Hollande, dan nakon napada, za napade je optužio Islamsku državu, koja je nedugo potom preuzela na sebe odgovornost za ovaj napad. To je bio već drugi teroristički napad u Parizu, nakon što je 1. srpnja 2015. godine izvršen napad na satirički list Charlie Hebdo u kome je 11 ljudi nastradalo i još 11 ih je ranjeno. Odgovornost za ovaj napad preuzela je ćelija Al Kaide iz Jemena.

Slika 14. Žrtve terorističkog napada u Parizu 11/2015. godine (Izvor: http://www.ibnlive.com)

I prije ovog napada bilo je očito da Francuska ima velikih problema s vlastitom islamskom populacijom iz koje upravo i potječe većina napadača. Napad na Charlie Hebdo uslijedio je kao reakcija na karikature koje je list objavio, a na kojima je prikazan lik muslimanskog proroka. Osim toga, Francuska je imala značajnu ulogu u bliskoistočnim dešavanjima, kao iu borbi protiv Islamske države. Sve u svemu, slobodno se može reći da, iako Francuska spada u red zemalja koje su razvijale samostalne protuterorističke mjere, često u suprotnosti s mjerama Unije, te mjere su se pokazale nedovoljnim. Zajedništvo zemalja članica Unije pokušala je predstaviti Angela Merkel koja je napade u Parizu okarakterizirala kao napade na sve nas, dok je predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker izjavio da Unija stoji uz Francusku. Bitno je napomenuti i to da se Francuska, po prvi put u povijesti Unije, pokušala pozvati na članak 42.7 Lisabonskog sporazuma zatraživši pomoć od svih zemalja članica. Jedna od najbitnijih posljedica terorističkog napada u Parizu je narušavanje unutarnje sigurnosti Francuske, počevši od toga da se znatno povećava animozitet prema muslimanima, do naglog porasta potpore desničarskim političkim opcijama. Sve u svemu, čini se da su na kraju najveću cijenu terorističkih napada u Parizu platili migranti.

Nakon spomenutih napada Francuska je od svojih partnera u Uniji počela zahtijevati ubrzano donošenje odluka koje će dovesti do jačeg angažmana u borbi protiv terorizma. Na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta krajem studenoga 2015. godine raspravljalo se o svim dosadašnjim i budućim protuterorističkim mjerama, uz pokušaje ostvarivanja bolje razmjene obavještajnih informacija među državama članicama, evidencije podataka o putnicima, te jačanju kontrole vanjskih granica Unije. Usvojena je rezolucija koja predviđa mjere protiv novačenja stanovnika Unije i sprječavanja radikalizacije, kao i procedure koja će se primjenjivati prema državljanima Unije koji se nakon borbe na strani Islamske države vraćaju u EU. Nažalost, i ova rezolucija je neobvezujućeg karaktera za države članice.

5. Zaključak

Tijekom posljednjih desetljeća EUe, od male zajednice nastale s ciljem uspostavljanja jedinstvenog tržišta za ugljen i čelik, prerasla u značajnog političkog aktera na međunarodnoj sceni. Zajednica, koja je u svojim počecima bila zasnovana na ekonomskoj povezanosti i ekonomskim interesima, vremenom je sve više širila polje svog djelovanja, uspostavljajući zajedničke politike u različitim područjima. I svaka od tih politika istovremeno regulira ne samo polje na koje se odnosi već ima svoje djelovanje i na sve ostale politike, isprepliće se i dopunjuje s njima. Jedna od takvih zajedničkih politika, koja je vjerojatno imala i najviše problema u svom razvitku, jest ZVSP. Od samog njenog uspostavljanja pa sve do Lisabonskog ugovora može se pratiti njezin razvitak, pokušaji njenog jačanja i poboljšanja koordinacije svih institucija zaduženih za njezino provođenje.

Bitna karakteristika ZVSP Unije je njeno ne vladanje po komunitarnom principu što podrazumijeva da članice koje ne prate njezine odluke ne podliježu nikakvim sankcijama. Razlog tome leži u činjenici da vanjska politika i sigurnost nisu područja kojih se države tako lako odriču, prepuštajući svoje nadležnosti ili jedan njihov dio. Veliki broj država okupljenih pod jednom kapom podrazumijeva još veći broj različitih interesa i nastojanja. To svakako vidno ograničava djelovanje ove politike i njene krajnje domete. Da bi se situacija promijenila bilo bi neophodno uspostavljanje nekih novih zajedničkih institucija koje bi bile ovlaštene za donošenje konačnih odluka. U danom trenutku, to se još uvijek čini poprilično nemogućom misijom. Za sada, čini se da je politička uloga koju Unija igra na međunarodnoj razini neadekvatna, ukoliko se u obzir uzmu svi njezini potencijali i resursi. Očito je da Uniji još uvijek nedostaje adekvatna vanjsko-politička strategija, uslijed čega u kriznim situacijama i razdobljima inicijativu u potpunosti preuzimaju neke veće države članice, narušavajući time jedinstvo i politički ugled Unije kao cjeline.

Najveći problemi s kojim se vanjska i sigurnosna politika Unije suočavaju jest to što su najjače zemlje članice (Francuska, Njemačka i Velika Britanija) u stanju, ne samo uvjetovati manje članice, već i određivati pravac Unije kao cjeline. Jedan od primjera nejedinstva među članicama Unije svakako je Ukrajinska kriza. U slučaju Ukrajine tri velika međunarodna igrača (EU, Rusija i SAD) pokušavala su ostvariti vlastite interese. Adekvatna reakcija Unije je izostala iz razloga što članice nisu mogle postići dogovor po pitanju pokretanja odgovarajućih akcija protiv Rusije. Sankcije koje je Unija upotrijebila kao glavno oružje primijenjene su ali sa zakašnjenjem, i bez nekog velikog utjecaja. Nakon nekog vremena neke članice Unije počele su izražavati brigu zbog posljedica koje sankcije imaju na njihove vlastite ekonomije i počele su im se protiviti, pa čak i do mjere potpunog ignoriranja.

Dosadašnja događanja pokazala su da, ukoliko se interesi najjačih članica Unije poklapaju, djelovanje Unije kao cjeline ići će u onom pravcu koji odgovara interesima najjačih. Međutim, bilo je i slučajeva gdje se ti interesi nisu poklapali, kao što je npr. slučaj Malija. Naime, za razliku od Njemačke i Velike Britanije, Francuska je itekako imala velike interese u Maliju. Stoga je Francuska pozivala na vojnu intervenciju, do čega nije došlo najviše zbog protivljenja Njemačke i Velike Britanije, te je Francuska samostalno intervenirala u toj zemlji.

Slobodno se može reći da je, velikim dijelom, sama Unija kriva za neke od posljedica i problema s kojima se sada suočava. Kada je situacija u Siriji u pitanju (a samim time i problem velikog broja izbjeglica koje nadiru u Europu), kao i problem eventualnih terorističkih akcija, Europa je umnogome sama sebi stvorila velike probleme. Uvođenjem embarga na naoružanje vojske sirijskog režima, zabrane uvoza sirijske nafte i naftnih derivata, te sprječavanje i ukidanje financijske pomoći i sredstava znatno su doprinijeli zaoštravanju sukoba i eskalaciji nasilja u Siriji. Odluku o ovim mjerama je bilo lako donijeti i po tom pitanju postići konsenzus jer Unija nije, na energetskom planu, ovisila od nafte iz Sirije. Još veći problem je nastao određenim ustupcima koji su podrazumijevali da se nafta iz Sirije može uvoziti ali samo u slučajevima kada iz toga ne profitira

Assadov režim, već samo pobunjeničke skupine. Na taj način Unija je omogućila financiranje džihadističkih skupina koje su uspjele uspostaviti kontrolu nad značajnim zalihama i izvorima nafte u Siriji. Tu se još jednom pokazalo i nejedinstvo država članica, kada su Francuska i Velika Britanija uvelike sudjelovale u naoružavanju pobunjeničkih skupina, djelujući izvan okvira i ciljeva ZVSP, uz izgovor da Rusija i Iran naoružavaju pripadnike vojske sirijskog režima. Za to vrijeme Njemačka je predvodila grupu zemalja koje su bile protiv naoružavanja pobunjeničkih skupina u Siriji, s obrazloženjem da to može samo dovesti do eskalacije sukoba i dodatno otežati humanitarnu situaciju u toj zemlji. Dakle, kada je u pitanju situacija u Siriji, Francuska i Velika Britanija su po svojim stavovima bili znatno bliži stajalištu SAD-a nego stajalištu država članica Unije.

U definiranju i provođenju sigurnosne politike može se reći da velikog značaja imaju i neke druge politike. Tako se npr. razvojna politika sve više i sve češće koristi kao jedan od instrumenata sigurnosne politike. Naime, zapadne zemlje su shvatile da izgradnjom infrastrukture i obrazovanja, te osiguravanjem boljeg sigurnosnog okruženja mogu spriječiti nezadovoljstvo kod mladih koje teroristi vrlo često regrutiraju u svoje redove.

Nakon velikog terorističkog napada u SAD-u, Unija je od reagirala pokušajem uvođenja određenih antiterorističkih mjera koje su još jednom ukazale na nejedinstvo među državama članicama, te njihovu nespremnost da saznanja nacionalnih obavještajnih službi stave na raspolaganje ostalim članicama. Rezultat toga bio je nesklad između antiterorističkih mjera koje je uspostavljala i pokušavala provoditi Unija i mjera koje su poduzimale države članice. Sa istim dječjim bolestima Unija se susrela i nakon napada u Madridu 2004. godine, a situacija nije ništa bolja ni nakon najnovijeg napada u Parizu. Činjenica je da, i pored konstantnih pokušaja izgradnje čvrste i jedinstvene ZVSP, te u okviru nje ZSOP, zemlje članice i dalje nisu spremne za jedinstveni nastup i usvajanje jedinstvenih stavova i mjera. Nacionalni interesi nadjačavaju zajedničke interese Unije, države članice se nisu spremne odreći svoje suverenosti u spomenutim

područjima, obavještajni podaci se dijele selektivno i neredovito…a terorističke prijetnje su sve glasnije i učestalije. Ekonomski div, što Unija realno jest, imat će još puno posla da takav status ostvari i na vanjsko-političkom i sigurnosnom planu.

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, ANA ŠAŠKO *(ime i prezime)* pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (*obrisati nepotrebno*) rada pod naslovom VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EU *(upisati naslov)* te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)
Ana Šaško
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnost i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, ANA ŠAŠKO *(ime i prezime)* neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (*obrisati nepotrebno*) rada pod naslovom VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EU *(upisati naslov)* čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)
Ana Šaško
(vlastoručni potpis)

6. Literatura

[1] P. Kurečić: EPMR-4., Ekonomska integracija Europska unija, Dinamika rasta Europske unije tijekom 20. Stoljeća, Odnos Europska unija-NATO u posthladnoratovskom razdoblju

[2] Lj. Mintas – Hodak: Uvod u europsku uniju, Mate naklada, Zagreb, 2004.

[3] M. Puškarić: Europska integracija, Stajer-graf: Studio vita, Zagreb, 2012.

[4] N. Bodiroga-Vukobra: Proširenje Europske unije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2000.

[5] K.-D Borchardt: Abeceda prava Europske unije, Zagreb: Flopa d.o.o., 2010., str. 45. - 46.

[6] Grupa autora, 2010, Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/csdp_handbook_web.pdf

[7] S. Šegvić: Oružane snage EU u sigurnosnim okolnostima postmoderne ere, Split: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 3/2010., str. 621.- 645.

[8] S. Šegvić, F. Bělohradský: Sigurnosno-obrambena politika EU Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 45, 2/2008., str. 359.-376

[9] http://www.dadalos-europe.org/kr/grundkurs4/gasp_esvp.htm (pristupljeno 18 veljače 2016. 22:10)

[10] http://www.dadalos-europe.org/kr/grundkurs4/gasp_esvp.htm#Amsterdamer_Vertrag (pristupljeno 18 veljače 2016. 22:22)

[11] Pročišćene inačice Ugovora o EU i Ugovora o funkcioniranju EU, http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf (pristupljeno 21 veljače 2016. 17:35)

[12] D. Rudolf ml: Zajednička sigurnosna i obrambena politika europske unije ..., Split, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 557.- 574.

[13] Lisabonski ugovor europske unije (2007.), Zbornik zavoda za znanstveni i umjetnički rad hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu, Zagreb – Split, 2009., str. 48. – 49.

[14] Mogherini: Vijeće za vanjske poslove, 2016 http://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/fac/2016/02/15/ (pristupljeno 22 veljače 2016. 18:21)

[15] Oružane snage Republike Hrvatske, http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/MVS/MISIJE/20160212_EU_operacije_potpore_miru/EU_operacije_potpore_miru_HR.htm (pristupljeno 23 veljače 2016. 12:25)

[16] http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/MVS/MISIJE/20160217_Sudjelovanje_OS_RH_u_operacijama_potpore_miru/Sudjelovanje_OS_RH_u_operacijama_potpore_miru_HR.htm (pristupljeno 23 veljače 2016. 12:37)

[17] http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm(pristupljeno 17 veljače 2016. 19:23)

[18] Jihad terrorists in Europe, their characteristics and circumstances in which they joined the jihad: an exploratory study, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20061200_cscp_csp_bakker.pdf(pristupljeno 28 veljače 2016. 19:32)

[19] http://socialnewsdaily.com/53638/u-n-calls-on-facebook-twitter-to-join-fight-against-terrorism/(pristupljeno 28 veljače 2016. 19:43)

[20] http://www.youdecidepolitics.com/wp-content/uploads/World_Trade_Center_9_11_2001__gallery_msg_11579208933.jpg(pristupljeno 20 veljače 2016. 17:35)

[21] http://notelotomescomoalgopersonal.blogspot.rs/2011_06_01_archive.html (pristupljeno 20 veljače 2016. 16:55)

[22] http://www.ibnlive.com/news/world/world-reacts-in-shock-solidarity-after-over-100-killed-in-paris-terror-attacks-1164094.html

Popis slika

Slika 1. Razvoj 20 godina nakon uvođenja Europske političke suradnje, str. 17
Slika 2. Vizualni prikaz novosti Ugovora iz Amsterdama, str. 18
Slika 3. Institucionalna struktura nakon Ugovora iz Nice, str. 19
Slika 4. Vojni odbor EU (EUMC) i Vojni štab EU (EUMS) - vojne institucije,str. 20
Slika 5. Struktura u području ZVSP/ZSOP, str. 23
Slika 6. Šef misije EUPM/BiH Stefan Feller, str. 32
Slika 7. EUPOL PROXIMA - svakodnevno praćenje, str. 33
Slika 8. Operacija Artemis- Javier Solana posjetio Buni-u, str. 34
Slika 9. Operacija Althea – S. Chahin posjetila je 2016. sjedište EUFOR baze u Sarajevu, str. 34
Slika 10. Mapa trenutnog učestvovanja oružanih snaga RH u misijama i operacijama potpore miru, str. 36
Slika 11. ISIS na društvenoj mreži Facebook, str. 38
Slika 12. Teroristički napad na Svjetski trgovinski centar 11.rujna 2001. god., str. 40
Slika 13. Teroristički napad u Madridu 11.ožujka 2004, str. 42
Slika 14. Žrtve terorističkog napada u Parizu 11/2015. Godine, str. 44

Popis tablica

Tablica 1: Sedam proširenja europskih integracija, str. 6